Nemunas

Nr. 21 (294–735)

2010 m. birželio 3–9 d.

Kaina 2,50 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

Kauko Laiptai 3-6 p.

Proza — Stasys BABONAS

Poezija — Zita MAŽEIKAITĖ

Indrė ŽAKEVIČIENĖ

Vardan grakščiosios lašalės, ežiagulio ir krūpsinčios širdies

Pri(si)minimai apie klasiką

Raminta GAMZIUKAITĖ-MAŽIULIENĖ

Undinė trokšta turėti sielą

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Balta šviesa fotografijos galerijai 2 p.

Poezijos pavasario 2010 atgarsiai 8-9 p.

Poezijos pavasario laureatė Zita Mažeikaitė. *Narcizo FREIMANO nuotrauka*

Poezijos paukštė ir katinai 2 p.

9 770134 314007

Balta šviesa fotografijos galerijai

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Antanas Sutkus, Aleksandras Macijauskas, Gintaras Česonis ir Tomas Pabedinskas – apie praeitį ir dabartį.

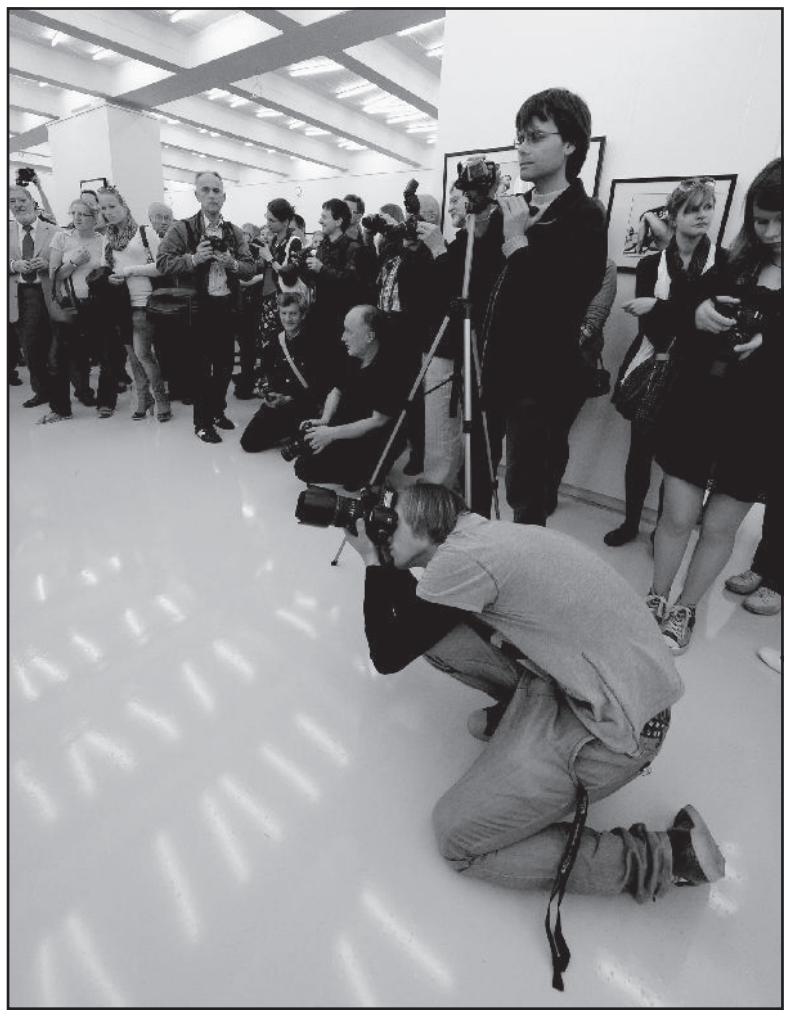

Minios fotografų naujoje galerijoje.

Po labai simboliškos, devynis mėnesius trukusios meno erdvės rekonstrukcijos vėl atgimsta Kauno fotografijos galerija, atsikračiusi seno pavadinimo, tačiau žadanti ir toliau tęsti įprastą parodinę veiklą, rengti klasikinės ir šiuolaikinės fotografijos projektus bei atverti duris įvairaus pobūdžio meno kūrėjų akcijoms, kurios atneš šiek tiek naujų vėjų.

Atsinaujinusioje baltoje, estetiškoje erdvėje gegužės 27 d. pristatyta 1979 m. Kauno fotografijos galerijos įkūrimą inicijavusio ir 30 metų šios meno erdvės neapleidusio bei jai vadovavusio, buvusio Kauno fotomenininkų sąjungos pirmininko, fotomenininko Aleksandro Macijausko retrospektyvinė kūrybos darbų paroda „Ratas“. Ją sudarė ne pats autorius, o kolegos Gintaras Česonis ir Tomas Pabedinskas. Tačiau fotografo tai nė kiek nesuglumino: „Man jų sudarymas patinka. Šiek tiek pagudravau: ko pats nenorėjau dėti, ir jiems nerodžiau. Jie, žinoma, galėjo parodyti ir mano antrąją fotografijos darbų dalį, kuria kitados pradėjau ir dabar baigiu savo kūrybą. Tačiau atrinkta dokumentinė fotografija gal atrodo vertingesnė, tikresnė. Kažkada ir pats sakiau, jog gyvenimas dažnai yra įspūdingesnis, nei mūsų fantazijos išraiškos. O kitokios fotografijos žmonės, kurie domėsis, visada galės rasti mano *knygose*.“ Tačiau ir stovėdamas savo darbų apsuptyje A. Macijauskas didžiausią pagarbą norėjo atiduoti ne jiems, o pačiai galerijai: „Patys mes ją vadiname bažnyčia. Daug dėl jos teko man pakovoti, o dabar tai daro Gintaras, kuris turi puikių idėjų. Svarbiausia, kad galerija atsidūrė gerose rankose – žmogaus, kuriam neįdomi buitis, o rūpi reikšmingi dalykai.

Svarbu išlaikyti galerijos lygį ir jį pakelti. Per tokį ilgą laiką joje buvo daug įsimintinų parodų: labai senos klasikos ir itin pažangių darbų. Ir lietuvių, ir užsieniečių autorių. Tik gaila, kad sudėtinga klasika dažnai likdavo žiūrovų neįvertinta. Didžiausią pasisekimą, deja, turėdavo „Išprotėjusi fotografija“.

Iš tiesų mūsų galerijoje buvo rodoma viskas, ką bijojo rodyti Vilniuje: drąsūs aktai, politiškai aktyvūs darbai. Ir nieko blogo neįvyko. Manau, mes patys save per daug stabdydavome. Todėl ir naujajai galerijai linkiu sėkmės ir drąsos.“

Fotografas Vytautas Pletkus, kuris ne itin linkęs savo parodas eksponuoti Kaune, dabar jau leidžia sau pagalvoti apie tokią galimybę, nes apėjęs naujas erdves buvo puikiai nusiteikęs: „Pagaliau bus kur pasižiūrėti geros fotografijos. Atsirado tiek papildomos vietos ir vizualiai, ir fiziškai. Toks sterilumas gali padėti kurti ypač jautrias parodas, kurioms reikia daug erdvės. Manau, čia galės išsitekti ir puikiai įsikomponuoti vizualūs ir ne tik vizualūs menai. Labai norėčiau galerijoje pamatyti Algį Griškevičių, kuris, mano požiūriu, kaip tik ir yra toks tarpdisciplininis menininkas, nes tiek daug nuveikia, kol prieina iki pačios fotografijos. Tai greičiau tik jo sumanymų fiksavimo būdas. O šiandieninėje A. Macijausko parodoje pastebėjau keletą nematytų darbų, ir tai jau įdomu.“

Parodos atidaryme apsilankęs kaimynystėje įsikūrusios „Meno parko“ galerijos direktorius Arvydas Žalpys prisipažino, jog konkurencija jo nė kiek nebaugina, nes kuo daugiau aplink galerijų, tuo visiems geriau. Atsinaujinę kaimynai tik skatina nauju žvilgsniu pažvelgti į jau seniai remonto laukiančią ir gana aptriušusią „Meno parko“ erdvę, kuri jau neatitinka tarptautinėms parodoms keliamų reikalavimų. Atrodo, jog ne tokie tolimi liepos mėnesio planai jau turės bendrų abiejų galerijų sąlyčio taškų.

Antanas Sutkus teigė, jog visada galvojo, kad fotografijoje svarbiausia išleistos knygos, tačiau pamatęs naująsias erdves įsitikino jų svarba fotografijai: „A. Macijausko darbus čia matau visiškai kitaip. Dabar manau, kad anksčiau reikėjo dar daugiau galerijų „pramušti“, nes jos skirtos kelioms kartoms, išlieka ilgiau nei knygos. O ir tarybinė valdžia, atrodo, buvo sukalbamesnė nei dabartinė.“

G. Česonis, Lietuvos fotomenininkų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas ir svarbiausias asmuo tvarkant galerijos statybinius bei strateginius reikalus, džiaugėsi nuveiktais darbais, Lietuvos fotomenininkų sąjungos pirmininko Jono Staselio sveikinimais atidarius pačią geriausią fotografijos galeriją Lietuvoje, kuria gali didžiuotis Kaunas, ir pasakojo „Nemunui“: „Sutvarkyti galerijos erdvę ir pakeisti parodinės veiklos strategiją buvo labai svarbu. Ir ne kada nors, o taip greitai, kaip įmanoma, nes parodinių erdvių situacija mieste buvo ir tebėra liūdna. Fotografijos galerijos erdvę jau buvo sunku panaudoti, o veiklos norėjosi kokybiškos. Tamsi patalpa, nelygios, ryškiai geltonos sienos su vinimis ir nišomis, nekokybiškas apšvietimas, klaidus įėjimas seniai erzino. Galerijos rekonstrukcija užsitęsė ne planuotus keturis, o devynis mėnesius. Pastatas yra ne tik prestižinėje Kauno senamiesčio vietoje, bet ir Kultūros vertybių apsaugos zonoje. Jo komunikacijų būklė – avarinė. Tačiau ne visos valdžios institucijos pasitiko geranoriškai. Pradėjome nuo žinios – tai kultūros vertybė, nieko keisti negalima. Dabar vietoj prastos sovietinės restauracijos turime puikią šiuolaikinę rekonstruotą galeriją. Tiesa, dar daug ko trūksta: blizga grindys, šviestuvai be gaubtų, nėra papildomo apšvietimo, laiptelių, neveikia garso aparatūra, remontuotinas fasadas ir t. t. Vis dėlto tai jau viena iš tinkamiausių ir geriausių tokio pobūdžio erdvių Lietuvoje. Tai pripažino pirmieji parodos lankytojai, pokyčius galerijoje palankiai įvertino ir pirmieji užsienio svečiai, parodų kuratoriai. Tikimės, jog greitai baigsime ir minėtus darbus. Pirmą kartą fotografijos parodos atidarymas užsitęsė ilgiau nei keturias valandas, žmonės nesiskirstė ir bendravo, duris varstė vis nauji lankytojai, o kitos dienos rytą jas klebeno dar prieš atidarymo laiką. Tai teikia vilties. Tikiuosi, galerija bus vieta, kurion ateinama pažinti, atrasti, bendrauti.

Parodinė veikla neapsiribos vien klasikinės tradicinės fotografijos parodomis, bet nudžiugins ir šiuolaikiniais tarpdisciplininio meno projektais, kuriuose fotografija tėra sudedamoji dalis ar užuomina. Bus siekiama profesionalumo, kokybės, novatoriškumo ir aktualumo. Parodų rengsime mažiau, dažniau bus organizuojami susitikimai, seminarai, paskaitos. Liepą galerija pasitiks festivaliu „Kaunas in Art“, o jau rugsėjį joje viešės Martinas Parras – vienas garsiausių pastarojo meto menininkų. Vėliau – Algis Griškevičius su naujausiais fotografiniais darbais ir instaliacijomis. Tikiu, kad galerijai atsinaujinti padės ne tik perdažytos sienos ir pakeistos lemputės, bet ir gyva, įdomi veikla.“

Narcizo FREIMANO nuotraukos

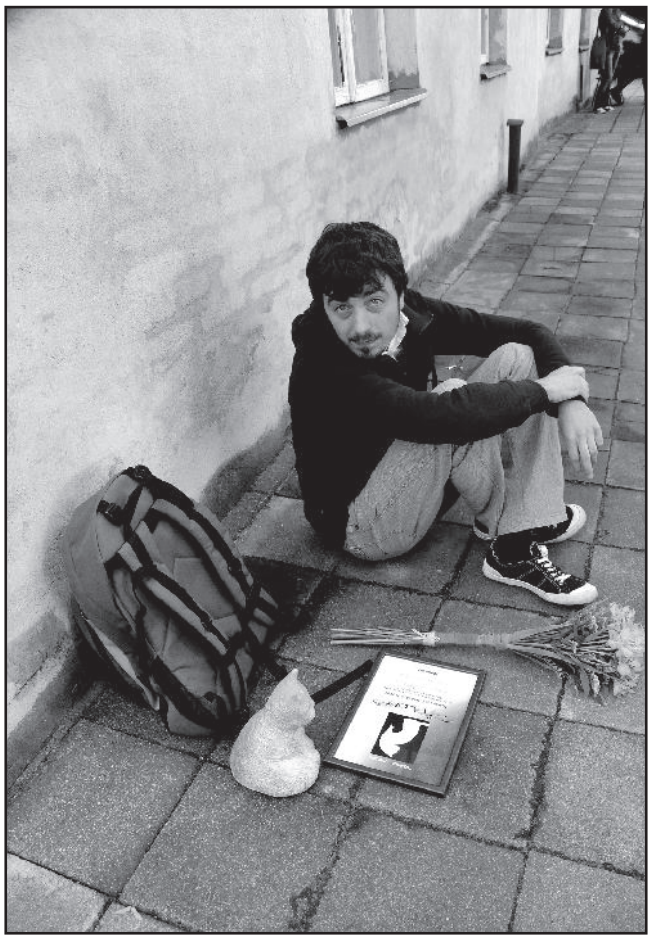

Mindaugas Nastaravičius su savo katinu.

Poezijos paukštė ir katinai

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Pagaliau turime šiokių tokių mėginimų kasmet atskrendančią poezijos paukštę įvardyti konkrečiau, nes taip dažnai kartotis yra be galo sunku. Apie tai jau kalbame 46-ąjį poetinį sezoną! Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyriaus pirmininkas Viktoras Rudžianskas, kartu su poete Erika Drungyte vedęs baigiamąjį Poezijos pavasario vakarą Kaune ir ryte labai išsigandęs grėsmingų lietaus debesų, pamanė, kad ji yra volungė, kuri atneša lietų. Tačiau vakare jau apsigalvojo. Dabar ji vėl – tik poezijos, bent jau kai nelyja.

E. Drungytei poezija labiau siejasi su dvasine duona, tad jos galima atsiriekti kiek nori. Šiais metais buvo numatyta ją dozuoti, ir vakarą, kuriame eilių ir autorių margumas visada nuteikia savotiškam „darbui“, sutrumpinti iki įmanomos aprėpti trukmės.

Iškilmingą vakarą Maironio lietuvių literatūros muziejaus sodelyje, kaip ir dera, pradėjo aukščiausi asmenys – Rašytojų sąjungos pirmininkas Jonas Liniauskas, kuris neturėjo teksto ir skubėjo į sceną pakviesti Kauno miesto merą Andrių Kupčinską, kuris tekstą turėjo. Savą: apie artėjančią vasarą, poezijos išvaikytus uodus ir jo mėgstamą Juozo Erlicko kūrybą; ir oficialų: pranešantį svarbiausią šių metų žinią, kad 2010 m. Poezijos pavasario laureate tapo Zita Mažeikaitė. Poetė, kurios eilėraščiai atrodo lyg augalai, išaugę ir prakvipę Dzūkijos klėčių medžiu, kuklinosi nuskriaudusi ąžuolą ir gal mieliau kaip dovaną būtų priėmusi kokią paprastą smilgą. Ir dėkodama skaitytojams, ir skaitydama eiles vis pabrėžė savo pagarbą augalams, kurie jai liudija tikrąją būtį.

Kadangi visi šie metai pažymėti jubiliejine poeto Henriko Radausko sukaktimi, ji ataidėjo ir į šį vakarą, pasklido atsikartojimais kitų poetų skaitymuose – ypač katės simboliu, kuris pirmiausia taip švelniai „išlipo“ iš H. Radausko eiles skaičiusios Inesos Paliulytės lūpų. Vėliau „įslinko“ į Antano A. Jonyno eilėraštį. „Šeimininkė“ savo prizą įteikė Reginai Katinaitei-Lumpickienei. O molinis „Nemuno“ katinas už įsimintiniausią debiutą Poezijos pavasario almanache atsidūrė Mindaugo Nastaravičiaus namuose. Tiesa, Maironio muziejaus direktorė Aldona Ruseckaitė kitais metais siūlė geriau jų sodelyje pasigauti gyvą. Poetinis katinas galėtų smagiai sau bėginėti paskui poezijos paukštę.

Nukelta į 7 p.

Adskio krislas

Kubilius ne sykį įrodė,
Jog dviratį moka vairuoti,
Deja, apmaudi keistybė,
Kad vairuoja valstybę...

Stasys BABONAS

Apsakymas

Daugyba ligi nulio

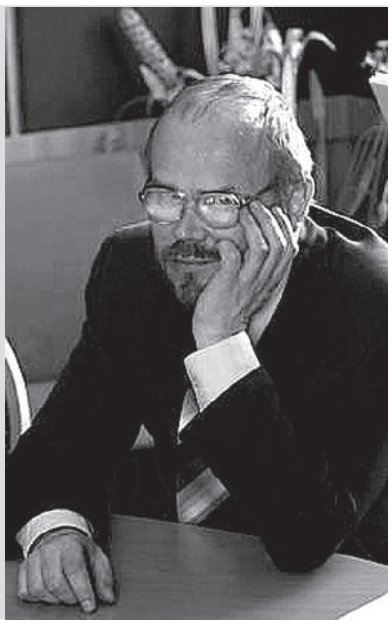

Autoriaus asmeninio archyvo nuotrauka

1. Aivaras išlipo iš golfuko, iškėlė kairę ranką, delnu lyg rodykle pamosavo. Karišku žingsniu pro senutes keliavo, įlindo į laiptinę, nukulniavo į trečią aukštą, į šeštą butą.

Jis – naujas žmogus.

Šeštame bute gyveno trys senutės. Giltinė bemaž per dvi savaites jų sielas iš kūnų išlaisvino. Aivaras nusipirko keturių kambarių buveinę...

Golfukas prie laiptinės stovi! Vienoje pusėje – neaukšta statinių tvorelė ir kitoje – tvorelė. Senutės (čia jų daug) nepavargdamos sodina gėles, laisto, ravi. Naujasis kaimynas iš šešto buto, iš trečio aukšto, automobilį lyg vartelius užrioglino... Dairosi senutės į laiptinės duris, į darželius, piktomis akimis bėgioja golfuku. Ir vėl šypsosi. Žvilgčioja į laikrodukus.

– Jis – galingas vyras, – tylą sutrikdė Gražinos žodžiai. Raukšlėse prapuolusias akis senutė išplėtė, ilgą nosį vis aukščiau kelia. Žodžiai pamažu garsėja. – Tokie vyrai man patinka, kad apie jį gyvatė apsivytų... Ar matėte, kokios jo akys? Norėčiau paskęsti jų gelmėse. Jis nežino, kokia aš jauna.

– Jis tikrai galingas, – linkteli galvą Onutė. Megzta kepuraitė tik šlept ant šaligatvio plytelių. Onutė lenkėsi sučiupti – nuo galvos atsivožė plaukai: lyg skalpas nukrito.

– Kaimynėle, aš tau padėsiu, – tupiasi storuliukė Irma. – Kaimynėle, aš tau būtinai padėsiu.

Tupi Irma, svyruoja... Atsiklaupė, čiupo Onutės skalpą, už sijono juosmens užsikišo.

– Kur mano plaukai? Kur perukas? Anūkėlė iš Anglijos parvežė.

– – –

Jaunutė moteris išlipo iš golfuko. Senutės akis žemyn nuleido. Iš kur ji? Automobilio langai neužtemdyti. Matė, golfuke jos tikrai nebuvo. O gal buvo?

– Sena ponia, – sukibirkščiuoja praeinančiosios pro šalį akys. Ji Onutei kalba. – Aš viską mačiau. Jumis mes pasirūpinsime.

Bangavo nubangavo juodi plaukai. Žalios akys švietė kelią. Nutaukšėjo aukštakulniai bateliai.

– – –

Vėjas šiaušia žilus gyvulių daktarėlio plaukus. Šalia žingsniuoja ir kaip visada garsiai čiauška jo žmona. Tik šiek tiek žemesnė už savo žmogų, bet porą kartų sunkesnė. Nemaža statinaitė...

– Kas čia? – šypsosi daktarėlio žmona. – Kas užtvėrė mums kelią?

– Jis! – visos senutės iškėlė po vieną pirštą. Į dangų rodo. Gal į trečią aukštą? – Naujas kaimynas. Jis...

– Ateik, mergaite, – priklaupė ant vieno kelio gyvulių daktarėlis, ištiesė į priekį rankas.

Apvalutė žmona atsisėdo ant vyro rankų. Lyg autokaras jis kilstelėjo krovinį, atkrypavo iki medinės tvorelės, atsargiai perkėlė ir pastatė tarsi pliušinį žaislą tarp gėlių.

– Ateinu ir aš, – šypsosi gyvulių daktarėlis.

Atsispyrė abiem kojom, vos ne antra tiek virš medinės tvorelės pakilo, pumptelėjo šalia apvalutės žmonos.

– Mergos, jūs pamatysite... Parpėdins negras, – Onutė žiūri į laiptinės gelmę. – Mačiau per televiziją, kaip juodukai degina automobilius. Padegs jis tą kosminio laivo iškamšą.

– Pakentėk... Pronskus parsibels, – Gražina delnais užsidengia akis (kyšo ilga, rausvomis dėmėmis išmarginta nosis), vėl atidengia. – Kai Pronskus atsitrenks į automobilį, tai lyg šuns kaulą nusvies.

– – –

Tarp gėlių, šiapus medinės tvorelės, išdygo juodas žmogus. Nejaugi iš po žemių? Ne žemėmis aplipęs. Jis – juodaodis! Aišku, Džondaja. Jau treti metai gyvena antrame aukšte, trečiame bute. Kremta medicinos mokslus. Draugauja su gyvulių daktarėliu. Ką gydys sugrįžęs į savo kraštą – juodaodžius žmogelius ar beždžiones? Negras galvą į pečius įtraukė. Atrodo, garbanotą kamuolį į krūtinę įsidėjo. Gal net į pilvą? Džondajos *kedų* kulnys laiptais kopė, tolo, prapuolė.

– Aš apie netinkamą automobilio statymą, – vėl Onutė bamba. Senutė žvilgsnį lyg kilpą sviedžia ant golfuko. – Apie tokį statymą, kai žmonėms užtveriamas kelias, informuosiu policiją.

Atsidarė abejos golfuko durys, atsilapojo bagažinė... Automobilis primena ketursparnį lėktuvą. Gal durys buvo seniai atlapotos? Senučių akys nelaksto pažeme... Matė žilagalvės, kiek ant elektros laidų nutūpė paukščių, kokios formos debesėliai nuropojo. Tikrai jos žino, kad nepraskrido nė vienas lėktuvas. Šalia golfuko, jau šioje tvorelės pusėje, prie pat senolių, netoli laiptinės durų stovi vyrų būrys. Juodais rūbais apsirengę. Akis paslėpę už juodų akinių. Visi aukšti. Net tris kartus aukštesni už senutes. Vyrai labai platūs. Kažin ar pro duris pralįstų? Turėtų galvas įtraukti. Šonu šonu tipenti. Aukšti plačiapečiai šalia vienas kito susirikiavo: nuo golfuko ligi pat laiptinės durų. Senutes prie darželio tvoros prispaudė, joms nugaras atsuko. Visų kelnės puikiai išlygintos. Per ilgai nespoksosi į vyrų kelnes! Į darželio gėles senutės žvalgėsi, vieną kitą žiedą paglostė. Batų padai už vyrų rikiuotės girgždėjo... Kažkas vis ėjo, grįžo, vėl ėjo. Vyrai šonu pasisuko. Pro jų klubus, rankas, pečius į senučiukes sminga besileidžiančios saulės šviesa. Kur plikagalvė jų draugė?

– Onute, kur tu?

– Onute, ar vabaliuku apsimeti?

Golfukas tupi prie laiptinės ir debesys padangėje plaukia. Ir visas visas dangus tebeplyti... Onutės – nėra. Juodai apsirengę vyrai į laiptinę sulindo.

– Gal Onutė pas Aivarą nuėjo? – sukinėja galvą storuliukė Irma.

– Ne pas jį, – linguoja nosimi Gražina. – Ne pas jį. Pas jo žmonelę Onutė nuskubėjo. Apie mus pasakos. Mus išpeiks. Labai girs save.

2. Ramūnas išėjo parūkyti. Bute gardžiuotis dūmu neleidžia Virginija, būsima žmonelė. Laiptinėje draudžia rūkyti senučių gvardija. Prie namo, šalia laiptinės – pešk dūmą į sveikatą! Atsirėmė į namo kampą, užsidegė cigaretę. Golfukas riogso prieš akis! Buvo pamiršęs. Ant automobilio, prieblandos apgaubtas guli, plaukų kupstas. Žmogaus galvos nėra... Virš golfuko, virš Ramūno plasnoja labai didelis paukštis. Gal net didesnis už žmogų. Ramūnas kelia akis į dangų – regi mažutį paukštį, virš golfuko sparnais plakantį... Kodėl prieblanda prieš kelias akimirkas jį didino? Ant automobilio žmogaus galvos nėra – tik šiukšlių krūvelė. Lizdą paukštis krauna! Ar naktį paukščiai krauna lizdus? Jeigu Aivaras pažvelgs pro langą... Gal jau žiūri? Gal abu su gražuole spokso? Jie mato tave, Ramūnai, trypčiojantį prie automobilio! Iš kur šiukšlės ant golfuko stogo? Jie galvos, kad tavo, Ramūnai, darbas! Vaikinas abiem rankom suspaudė šapų kupstelį, drėbė į šalia laiptinės stovinčią šiukšlių dėžę.

– – –

Virginija, apsigobusi paklode, liuoktelėjo prie lango, plačiai atidarė. Į miegamąjį tingiai ropščiasi vėsa. Gaivumas pamažu semia kojas, rankas, skruostus. Paklodė (tarsi kas baltą audinio gabalą temptų žemyn) nuo pečių sliuogia, ant parketo susmuko. Niekur nematyti Ramūno? Jo niekas daugiau nematys... Paukščiukas čirena. Nejaugi jis nori kažką Virginijai papasakoti? Virš trečio aukšto? Gal net – virš ketvirto? Plasnoja, čirena. Ją, tokią gražią, paukštis regi. Dviem pirštais Virginija čiupo paklodę, prie krūtinės priglaudė.

– Nereikia man tavęs. Tu daug žinai. Nereikia. Nereikia.

Moteris paklodę į kamuolį susuko, pro langą iškišo, delnus ištiesė. Suspurdėjo baltas kamuolys, aukštyn kyla, didėja. Išsiskleidžia plačiai stačiakampė baltuma. Virginija išmes ir raudoną suknelę. Nereikia Ramūno dovanos! Aivaras jai dovanas neš. Automobilis jau po langais stovi. Aivaras nupirks baltą suknelę, nupirks raudoną suknelę. Padovanos auksinį žiedą, padovanos laimę...

3. Senutės stovėjo ratu: pečius suglaudusios, kaktomis, nosimis vos ne badydamos viena kitą. Viduryje trypčiojo Gražina ir krutino atvėpusią lūpą. Biro tylūs, suvelti žodžiai.

– Tai eime, – Gražina mosteli nosimi žemyn, į šonus pakraipo. – Eime. Pirmiausia aš jums parodysiu, kur bus raudonųjų žibintų poliklinika.

– Kuriame bute ji bus?

– Kažin, kieno kaimynystėje?

– Sakiau, parodysiu. Ne viską galiu iškloti.

Ratas prasivėrė lyg nematomu stebuklingu peiliu perrėžtas aukso žiedas... Plėtėsi tarpas. Pusratis priminė iš senučių sudėliotą žirgo pasagą. Gražina trumpute ranka atvėrė laiptinės duris.

– Niekas kieme nesitrainiojo? – Gražina ilgą nosį iškėlusi, raukšlėtomis lūpomis kriuksi.

– Gražinute, kiemas tuščias. Atrodo, žmonės aplenkia mūsų laiptinę.

– Čia, – Gražina stabteli pirmame aukšte, į pirmą butą spokso. – Čia dirbs mergaitės. Per dieną ir per naktį. Jos vyrams teiks sveikatingumo paslaugas. Dirbti pakvies pačias karščiausias... Ar tokias duris trokšti, kad meistrai pagamintų?

– Sakei, parodysi, kur ir kas, o kodėl apie duris, apie meistrus kalbi?

– Ji negali, – Irma megzta kepuraite pridengia klausinėtojai burną.

– Supratau, supratau. Šitokios durys man netinka. Apžiūrėkime kitas.

Susiporavusios, susikabinusios už rankų senutės kabaruojasi laiptais. Šešto buto durys – šarvuotos! Senutės vėl glaudžiu ratu susirikiuoja. Viduryje galvą kraipo, nosį aukštyn kelia Gražina. Iškiša liežuvį, įtraukia.

– Kaimynėle, ką norėjai pasakyti? – Irma timpteli Gražinos nosį.

– Šitame bute, – Gražina mojuoja kaulėtu kumščiu, atsigręžia į penkto buto medines duris. – Už tų durų Onutė gyveno...

– Nenoriu medinių durų, – storuliukė Irma varto išsprogusias akis. – Čia yra vienos durys ir dar vienos durys. Nenoriu tiek daug durų.

Senutės po dvi, po dvi rikiuojasi. Už rankų susikabina, žygiuoja į ketvirtą aukštą.

– Čia, man pats anas sakė, – Gražina, suspaudusi lyg maldai delnus, rodo į aštunto buto duris. – Ar žinote, kas už šitų durų bus? Jis sakė, kad koplyčia.

Nukelta į 4 p.

***

Jeigu viskas yra iliuzija, tuomet ir iliuzija tėra elementariausia iliuzija.

Tad: jeigu iš tiesų *viskas* iliuzija, tuomet nelieka jokių iliuzijų – vien totali, vientisa, grynų gryniausia realybė.

To gelmiškai nepatyrus, vien išprotavus ar nusiskaičius – apvalus nulis, erudicinis muilo burbulas. Kitaip sakant, lygiai tokia pati nauja iliuzija.

Gal tai ir yra vienas tų retų *neprotingų mūsų žinojimų*, ant kurių ir laikosi absoliutus pasitikėjimas. Ir vienas kitu, ir, tarkim, Tuo, kuris yra ir kuris nuolat teikia mums būtį. Sergsti ją ir, kad ir kaip skeptiškai būtume nusiteikę, per amžius neleidžia išblėsti vilties žibelei.

***

Trys nuomonės gurkšnojant „Margaritą“.

– Rankraščiai nedega! – išdidžiai pareiškia vienas.

– Atnešk man, – familiariai plekšnoja jam per petį kitas, – pamatysi, kaip dega!

Trečiasis tingiai pasikaso pasmakrę:

– Šiaip sau...

Tataigi.

Arba: policininkas Petras tris kartus iššovė į orą, bet nepataikė.

cave canem

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Zita MAŽEIKAITĖ

***

Kaimynių daržus
(kiek čia būta aistrų!)
gaurometis apskleidė
rausvai violetine skara.

Renku jo pūkus,
kemšu pagalvėlėn –
nuo triukšmo
ir nemigos
savo kelionei.

***

Susigūžus
murksojau savo kiaute.

Už lango – saulėlydis,
toks slegiantis, tirštas
kaip lava.

Kur tada buvo
tavo mintys,
kai žydėjo blendė
ir švilpavo strazdas
mūsų kieme.

***

Stypčioju
kaip gandras
drėgnoje pievoje.

Ieškau gegužraibės
dėmėtais, tarsi krauju
aptaškytais lapeliais.

Įsmeigsiu pagaikštį,
kad nenušienautum.

***

Gražinai Didelytei

Patiesei
ant mano tako
gelzganų blužnučių kilimėlį.

Privertei
sustoti, atsisėsti,
kad visa esybe pajusčiau,
kaip už kelių žingsnių
alma Skroblus.

Sunkios Sekminės

Staiga
iš dangaus
pasigirdo ūžesys,
tarsi kilus smarkiam vėjui.

Pušų žiedadulkių
pripildė mūsų trobą.
Sėdėjom ašarojančiom akim,
nuščiuvę, laukdami stebuklo.

Vėtra drebino langus,
pavargusius mūsų jausmus.
Nepasirodė ugnies liežuviai,
ir mano lūpos nenorėjo prabilti
net ir gimtąja kalba.

***

Apeinu
savo valdas,
kaip nendryno vištelė,
ir kasdien aptinku
kokį stebuklą –
ką tik pražydusį karklaviją,
nežinia kieno pasodintą
prie mūsų liepto.

***

Vakaras
neprašytas ateina.

Įsitaiso prie lango,
toks ramus, nereiklus.
Nei bara, nei giria,
tik sėdi ir keri mane
tuo savo saulėlydžiu.

***

Kai undinės paleidžia
žalius savo plaukus,
atplaukia Nerėjas,
arba Upinis,
virš vandens
iškėlęs barzdotą galvą.

Nuo Rasų iki Žolinės,
temstant ir brėkštant,
jie ten krykštauja
susiviję.

Mėnesėtom naktim
juos kartais regi
mergaitės
ir moterys,
ilgai neturėjusios
vyro.

***

Nepasiklysk miške!
Dar geriau –
viena nevaikščiok.

Kiek ten visokių durų:
girgždančių, cypiančių, klabančių,
daužomų, vaitojančių...

Kažkas varsto jas.
Ne vien tik vėjas.

Romualdo RAKAUSKO nuotrauka

Daugyba ligi nulio

Atkelta iš 3 p.

Senutės, tarsi susitarusios, delnais akis užsidengia.

– Jargau, Jazutėli, Marija, Marija, – orą gaudo Irma. – Koplyčia? O kur aš gyvensiu? Čia aš gyvenu.

Senutės linkteli galvomis:

– Gyveni...

Gražina delnus ant pravertos burnos prispaudžia:

– Klausykite manęs, mano lyties sesės. Ne koplyčia čia bus... Pasakiau nepagalvojusi. Virš jo buto, tavo bute, bus įruoštas sulaikymo kambarys, izoliatorius. Gal ne visi melsis? Gal keiksmažodžių virtinės bus ilgesnės už maldas?

– Tai mano bute? – Irma glosto kairėje pusėje ant krūtinės pūpsantį iškilimą. Atrodo, kad masažuoja krūtį. Gal prie širdies arčiau nori ranką priglausti? – Tai mano bute žmonės lauks tardymo? Aivaras taip nedaro! Meluoji, gąsdini...

Trinkteli durys. Gal viršuje, penktame aukšte? Ketvirtame – nė vienos durys neprasivėrė, neužsivėrė.

Viduryje rato nėra Gražinos! Senučių pečiai tolsta. Po dvi, po tris prie sienos rikiuojasi. Tikrai – Gražinos nėra... Sudunda laiptinėje senučių kojos. Jos lyg katės išsislapsto. Tylu. Laiptinė pilna eglišakių kvapo! Kas vėl mirė?

4. Keturis kartus per savaitę, nelyginėmis dienomis, gyvulių daktarėlis lankydavo Laumaakės kapelį... Akla buvo katytė, sena. Ne pats gyvulių daktarėlis savo augintinę likvidavo – pasikvietė draugą. Suleido Laumaakei migdomųjų. Dar vienus vaistus suleido – jie sustabdė katytei širdį. Amžiams užmigo Laumaakė. Už namo, prie beržo, netoli sankryžos, užkasė katytę. Pasėjo ramunėlių ir įsmeigė metalinį virbą. Kažkas vis užneria ir užneria plastmasinį butelį. Nejaukiai baladojasi plastmasė, pasmeigta ant metalinio virbo.

Raudonas angelas žolėse guli... Iš kur jis? Jis neturi galvos! Kas nurėžė angelui galvą? Neturi rankų, kojų. Gal žolėse guli didžiulis katės kailis? Raudona katė... Žmogaus ūgio? Sukunkuliuoja kraujas gyvulių daktarėlio kūne. Ar tiesą piešia jo akys? Baimė sutraukia raumenis, sukina kaulus. Ką regi daug mačiusios jo akys? Žolėse, po balkonu, guli moters suknelė. Gal joje paslėptas kūnas? Be galvos, be rankų, be kojų... Gyvulių daktarėlis palinksta, priklaupia, pirštu bado suknelę. Raudonas rūbas – tuščias! Sugnybia suknelės petį, kilsteli... Jis labai gražią moterį vesis namo. Paslaptingoji neturi veido, plaukų, rankų, kojų. Gal tie, kurie žvelgia, nemato dieviško moters veido? Jos grožis spoksančiųjų akis užgesina...

– Aivaras išvažiavo! Jis – išskrido.

Vienas po kito veriasi veriasi langai. Juoduose stačiakampiuose pūpso senučių galvos.

– Dėmesio, Aivaras į Londoną emigravo!

Senutės, tarsi šviesos nebijančios pelėdos, sukinėja galvas, žiopčioja:

– Dėmesio, nėra keturkampių vyrų. Keturpėsti, lyg žvėrys nėrė.

Senutės iškišo pro langą rankas. Juodus stačiakampius pirštų miškas užklojo – keistos užuolaidos: nematyti nė vienos senučiukės veido. Atrodo, kad tarp jų buvo Gražina, Onutė...

Raudoną suknelę gyvulių daktarėlis ant golfuko paguldė, pamojavo senutėms, nusišypsojo.

– Bombos tiksi, bombos tiksi, – pro langų stačiakampius, pro iškeltas senučių rankas veržiasi žodžiai. Jie rikiuojasi vienas šalia kito lyg gedulinga malda. – Namo kampuose ir ant stogo tiksi bombos... Po sprogimo bus tylu tylu.

– Ką jūs čia triūbijate? – gyvulių daktarėlis dairosi, ieško savo Laumaakės.

– Bėga tokie galingi! – vėl malda pro rankų mišką veržiasi. – Kas ateis? Ko jie bijo? Gal niekas neateis – tada bus baisu, baisiau negu pragare...

Gyvulių daktarėlis dairosi – nėra, niekur nėra Laumaakės.

5. Šeštadienį suskambės laimės dūžiai: šampano taurės dzingtelės susiliesdamos, antspaudas stuktels popieriaus stačiakampyje, lūpos susitiks bučiniui. Ar taip išpranašavo laumės? Ar tokius ėjimus buvo sudėliojęs likimas? Bus taip! Taip nori jos širdis... Dovana, gražuolis golfukas, laukia po langais.

Virginija praveria savo būsimo viešbučio langą, akis įremia į automobilį. Ant golfuko – tik šešėlis. Suknelės formos šešėlis... Ar būna raudonų šešėlių? Jos suknelė ant golfuko tįso.

– Aivaras pabėgo! Ramūną išsivežė...

Apie ką senės liežuviais plaka? Kur Aivaras? Kas atsitiko naktį? Ne taip turėjo būti... Aivaras nepabėgo! Ramūnas jau miega po žolėmis. Pasirūpino Aivaro vyrai. Gitana amžiams iš čia išnešė siauručius klubus, žalias akis. Virginija pas Aivarą žingsniuos, paklaus ir viską sužinos! Jo butas – virš jos buto. Pas jį – plati minkšta lova, pas ją – tik girgždanti sofa... Virginija nuoga. Išeisi – penkios (gal aštuonios?) senučiukės iš tarpdurio iškiš galvas, pravers burnas, mosuos rankomis. Virginija užsimauna treningines Ramūno kelnes. Per ilgos. Atsiraitoja. Ką ant pečių užsimesti? Raudona skarelė prieškambaryje drykso. Tiks. Papurto galvą – juodos garbanos užklojo pečius, gula ant krūtinės. Jeigu išgirs žingsnius, skarele krūtis prisidengs. Tuščia laiptinėje, tylu. Trečiame aukšte spusteli šešto buto durų skambutį. Kaip garsiai jis rėkia. Praviros šešto buto durys... Virginija įkiša delną, tarsi su kažkuo sveikintųsi, trukteli į save duris. Atsivėrė... Nė gyvos dvasios prieškambaryje.

– Aivarai? Gitana, ar tu čia esi?

Visur tuščia. Visur tylu. Treninginių kelnių kišenėje maskatuoja telefono aparatas. Virginija plačiai atveria Aivaro buto, jų būsimo viešbučio, langą – gal golfukas jau perrištas raudonu kaspinu? Gal raudoni ir balti balionai virš Aivaro dovanos šokčioja? Nėra kaspino... Dar ne šeštadienis!

6. Viską pro langą matė Edvardas, gyvulių daktarėlis! Anksti ryte, vos vos praretėjus tamsai, atbildėjo juodas automobilis, panašus į tuos, kurie išveža šiukšles. Iškišo ilgas, blizgančias pačiūžas. Žemyn nuleido. Keistą pakilimą sumeistravo, tarsi invalido vežimėliui užvažiuoti... Iš automobilio išlindo vyrai. Aukšti. Pirmą kartą juos regėjo Edvardas. Užritino golfuką ant blizgančių pačiūžų. Suriūkė juoda šiukšliavežė, blizgančias pačiūžas aukštyn iškėlė, į save įtraukė, prarijo golfuką. Nuvažiavo...

Edvardas vos ne kniubdamas išskubėjo į kiemą, atsistojo į tą pačią vietą, kurioje stūksojo Vokietijos technikos stebuklas... Nėra golfuko!

– Žmogau, ko ieškai?

Už nugaros stovi Gitana. Aivaro moteris. Ji irgi telpa į golfuką.

– Mano brangiausioji prapuolė, – Edvardas ištiesia rankas, tarsi už golfuko vairo sučiumpa. – Visą naktį nesudėjau akių. Prapuola moterys... Lauksiu.

– Mano žmogus irgi dingo. Lagaminus išsitempė. Nė žodžio nepasakė, tik keikėsi visomis kalbomis.

Edvardas priglaudžia pečius prie Gitanos pečių. Jo klubai – priešais moters klubus. Gitana uždėjo abi rankas ant Edvardo pečių. Laiptinės šviesa krinta netoli jų – piešia platėjantį, dylantį stulpą. Gitanos akys žalios! Kaip Laumaakės... Už didelių žalių akių plevena juodi plaukai. Ji – graži! Ji – gundanti. Edvardas uždeda rankas ant Gitanos klubų.

– Kokia tu plonutė, lyg katė. Aš vis prisimenu savo Laumaakę... Tuščia namuose.

– Aš... irgi viena. Aš pabėgsiu iš čia.

Iš tamsos į šviesą, kurią žeria laiptinės langai, ištipena katė... Didelė. Didesnė, negu ligi šiol matytos. Žalių akių šviesa tarsi mažučiai žaibai sminga į šaligatvio plyteles. Katė tuoj pakels galvą... Edvardo rankos tuščios! Kur Gitanos klubai? Nėra žalių moters akių. Juodų plaukų debesėlis grimzta į tamsą, dyla. Katės nėra laiptinės apšviestuose plotuose. Katė po juodu plaukų tumulu bindzina. Už jų į tamsą turbūt žvelgia žalios Gitanos akys... Reikia žalių akių!

Vardan grakščiosios lašalės, ežiagulio ir krūpsinčios širdies

Indrė ŽAKEVIČIENĖ

Thomas Stearnsas Eliotas buvo teisus sakydamas, jog civilizacijos persotintam skaitytojui reikia sudėtingo teksto, nes kitaip jo žvilgsnis praslys paviršėliais, greitai atpažįstamas teksto kodas nepristabdys nuolat kažkur lekiančio modernaus žmogaus, tiksliau, nepažadins jo budrumo. Kita vertus, mąstant, kas trečiame tūkstantmetyje yra sudėtingas tekstas, vargu ar įmanoma rasti vienintelį atsakymą. Vis dėlto kiekvienas skaitytojas pirmiausia kliausis savo patirtimi ir sudėtingumą matuos savais masteliais. „(...) skaitytojai interpretuoja tekstus taip, tarsi jie būtų jų pačių asmenybės ar psichikos išraiška, todėl ir tomis interpretacijomis naudojasi tarsi priemonėmis, padedančiomis gyventi.“[1] Vadinasi, knyga tampa savita pagalbine priemone iriantis per gyvenimą. Kaip gelbsti Gasparo Aleksos „Prabudimai“*? Akivaizdu, kad žadina budrumą; antraštė taip skelbia. O kas toliau – prabudus, įsiklausius? Vis tiek norisi pasiduoti pagundai didelėmis raidėmis kortasariškai užrašyti: ŠIĄ KNYGĄ GALIMA SKAITYTI DVIEM BŪDAIS – keliaujant tekstais-piešiniais arba skaitant viską iš eilės. Pasirinkus pirmą skaitymo variantą menamas algoritmas būtų gerokai sudėtingesnis: arba tekstus-piešinius skaitai kaip tekstus, arba kaip piešinius (galima mėginti skaityti kaip tekstus-piešinius, bet vienu metu to padaryti nepavyks dėl ribotų žmogaus intelekto galimybių ir skirtingos literatūros ir dailės kūrinio prigimties: literatūros kūrinys skleidžiasi laike, o piešinį žvilgsnis fiksuoja akimirksniu, visą iškart; užfiksavus piešinį ir jį vienaip ar kitaip išsiaiškinus reikės skaityti tekstą, todėl prasmingiau rinktis po vieną iš dviejų jau minėtų skaitymo būdų). Piešinių perskaitymas irgi nebus paprastas būtent dėl daugiaprasmiškumo, nubraukiančio bet kokias objektyvumo galimybes, bet gal ir gerai, „žmogui nepasiekiamas tikras pažinimas, pasaulį ir tikrovę jis interpretuoja“[2]. Apvalų eilėraštį galima interpretuoti kaip ostiją, patį pirmą „Prabudimų“ tekstą – kaip liturginę taurę. Dar yra eilėraščių-medžių ir eilėraščių-šūvių (juos galima įsivaizduoti kaip lekiančius, duriančius) ar eilėraščių-portretų, kuriuose žvilgsnį traukia ne žodžiais brėžiami pavidalai, o tai, kas žodžiais apgaubta – balta tuštuma, primenanti madonos siluetą (eil. „prabudimai“, p. 30; „laiškas mirusiai motinai“, p. 70). Yra dar vienas įdomus eilėraštis-piešinys („geltonas šuo“, p. 28), kurį norisi interpretuoti kaip perskeltą piramidę arba įstrižai perlaužtą keturkampį, išdėliotą dviejuose puslapiuose: suglaudus abu puslapius ir pažiūrėjus prieš šviesą matomas kone tobulas kvadratas, todėl ir kirba pagunda eksperimentuoti skaitant po eilutę, ištęsus ją per abu puslapius, kad „perskaitytum“ taisyklingą figūrą. Aukojimas, atpirkimas, pradžia ir pabaiga, gyvybės ir mirties jungtys, sukabinančios tūkstantmečių slenksčius arba ištįstančios į gyvybės medžio simbolikos įkrautas vertikales... Taip galima išmąstyti pasidavus piešinių aliuzijoms ir nuklydus asociacijų tinklais, tačiau ar ne tokiais žodžiais apibūdinami daugumos gerai rašančiųjų tekstai? Kur slypi „Prabudimų“ aleksiškumas? Aiškinantis vertėtų perskaityti piešinius ir kaip tekstus; rašmenimis materializuotos prasmės vėl bus interpretuojamos, bet minėtieji asociacijų tinklai turbūt šiek tiek susiaurės. Beje, knygos anotaciją turbūt reikia traktuoti kaip sietą, sulaikantį ryškiausius bei emociškai stipriausius klausimus ir išbarstantį ne tokius reikšmingus „nubudimus“: „Tai Dievo artybės ieškančios ir nerimastingai abejojančios sielos istorija. Autorius bando suvokti, kas atsitinka

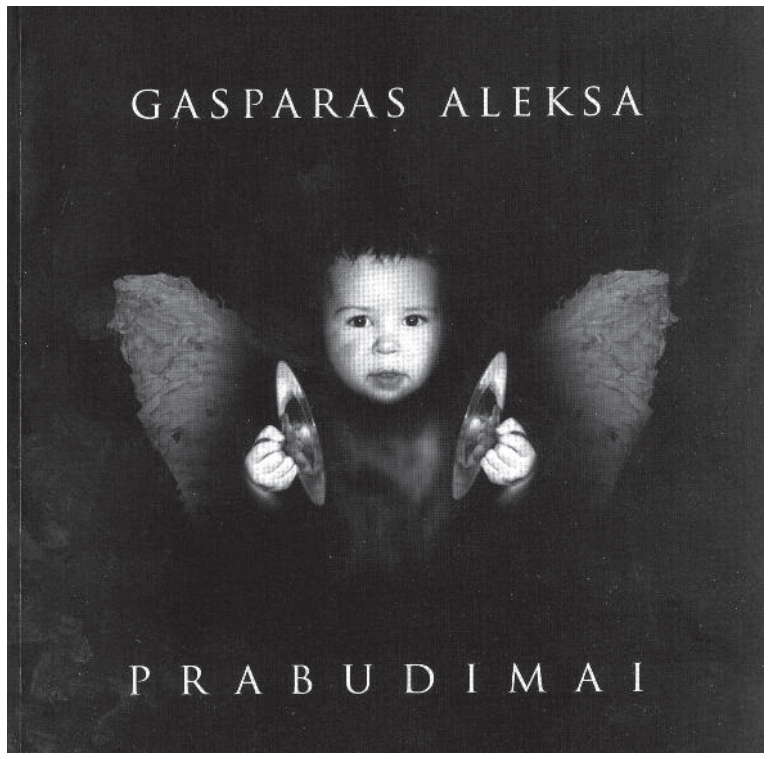

su žmogumi, kai Dievas ištremiamas iš jo dvasinės egzistencijos“. Matyt, rinkinį galima perskaityti ir taip, bet, pasidavus subjektyvių aliuzijų srovėms, visai nesinori angažuotis „sielos istorijai“. Istorija suponuoja menamą dėsningumą, konkrečią nebekintančią būtį, įšaldytą laiko atkarpoje, o „Prabudimuose“ labiausiai ir žavi kaleidoskopiška visa ko kaita ir nuolatinis judėjimas, galbūt galiausiai išprovokuosiantis dar vieną Didįjį sprogimą ir tuoj tuoj pagimdysiantis naują visatą: „prieglaudos šviečia / šalia magistralių / keliais / lekia poncijai pilotai / iškišę liežuvius / tarytum sarginiai šunys... („užkasame vis giliau ir giliau“, p. 56); „...gražusis pasaulis apimtas nerimo, įkyrios musės ir alkanos širšės / groja vasaros rapsodijas, meletos ir geniai baigia kirsti medžius...“ („plaštakės“, p. 51); „mėnuo, apsisiautęs gyvanašlės / motinos suknia, nespėja su varnų pulku...“ („šilkiniai varnų sparnai“, p. 48); „prie greitkelio glaudžiasi siauras dulkėtas kaimo vieškelis – / kas naktį zvimbia pro šalį susiglamžę legionieriai ir pusnuogės barbės...“ („teofile, teofile, teofile“, p. 42); „...paikas aleksandras net šoka / aikštėje sutemus, inkščia – tarytum čigonė verktų / raudoname kambary, kai joja ant / seno barono į rusijos stepes, / gašlias sučiaupusi / lūpas“ („suomiškas sapnas“, p. 40). Toji nauja menama visata pavaldi kitokiems dėsniams – čia viskas suverta ant vienos begalinės gijos, raizgančios įsivaizduojamus centrus ir periferijas, tiksliau, ardančios įprastą gradaciją ir surišančios netikėčiausius vaizdinius, koncentruojančius kitokio buvimo pajautas: „už piramidžių / vilkas staugia, gralio taurė išgerta – /

nieks nesmaugia, tai – ne virvė, ne kaprono siūlas / nieks negriūna – visa gyva; sidabrinės musės aptūpė žaizdotas kojas / prie lango tuojau sulos senutėlė kalė, o už tvarto subaubs margė...“ (p. 58); „atklydo į žydintį sodą geltonas šuo – tylus, pavargęs žodžio skiemuo / įstrigo tarp lūpų, kvepėjo cikorijos; beveik užsimerkęs, oriai – tarytum / mirt pasiruošęs tironas – nusekiau paskui šmėklą miško taku...“ (eil. „geltonas šuo“, p. 28). Užčiuoptas alternatyvus buvimas, kartais trikdantis groteskiškomis vizijomis („...virš karstelio, atverto oro uoste, norvegiška žydruma išlupa tėvo liežuvį / skverbiasi vis gilyn...“ (p. 18); „...klajūnai broliai, juodi paukščiai, trepsi virš galvų, virš požemio tranšėjų / dangčiais vivaldžius groja... (p. 16) ar kone sarkastiškai nuskambančia įsivaizduojamos naujos visatos sferų muzika („pagaliau! / surinka senolis klavesinas, kirviu / kapojamas už sienos, virtuvėje...“ (eil. „vardan tėvo ir sūnaus“, p. 8); „...Dieve / nemuną / išvemčiau / dulkėta seilių košele / tepu neregių motinų akis...“ (eil. „laiškas mirusiai motinai“, p. 73), kažkodėl neatrodo svetimas. Perkeisti mitai, perrašyti šventraščiai, perkurti užkalbėjimai – taip būtų galima pavadinti daugelį knygos tekstų – kirbina įvairiopos kultūrinės informacijos prisigėrusią pasąmonę, todėl specifinės savasties ar pažinumo iliuzija leidžia įsikurti pirmapradiškai nejaukioje „Prabudimų“ erdvėje ir pasiduoti šniokščiančiam vaizdinių (savaime suprantama, kartu ir emocijų, jausmų, minčių...) sūkuriui nesikremtant, jog kartais gali nepavykti, perfrazuojant vieną iš rinkinio tekstų, iš pažirusių spalvų sulipdyti vienintelę baltą – aiškią, paprastą, bet kartu koduojančią visą spektrą.

Teisybė, „skaitymas teiks malonumą tik tada, kai bus aktyvus ir kūrybiškas. Tuo kūrybos proceso metu gali pasirodyti, kad tekstas nėra pakankamai sodrus arba kad perlenkiama lazda, todėl galima teigti, jog nuobodulys arba per didelė įtampa sukuria ribas, kurias išvydęs skaitytojas išeis iš žaidimų aikštelės“[3]. Nuobodulys „Prabudimų“ visatoje tikrai negresia, o dėl įtampos dozės reikėtų konsiliumo; apskritai gali būti, jog šiuo atveju žaidėjų skaičius aikštelėje bus proporcingas susirgimo poezija laipsniui.

*Gasparas Aleksa, *Prabudimai*. – Kaunas: „Nemunas“, 2009.

[1] Guerin W. L., Labor E., Morgan L., Reesman J. C., Willingham J. R., *A Handbook of Critical Approach to Literature*, New York, Oxford: Oxford University Press, 1992, p. 339-340.

[2] Jackūnas Ž., citata iš pranešimo „Semantinė meninio artefakto raiška“, skaityto 2009 12 19 Vilniuje vykusioje respublikinėje estetikos ir meno filosofijos konferencijoje „Menininko kūrybinis potencialas ir meninės kūrybos procesų psichologija“.

[3] Iser Wolfgang, „The Reading Process: a phenomenological approach“, *Modern Criticism and Theory*, ed. by David Lodge, Harlow: Longman, p. 194-195.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Pri(si)minimai apie klasiką

Undinė trokšta turėti sielą

Raminta GAMZIUKAITĖ-MAŽIULIENĖ

Žavioji daina sudainuota.
Jis miega dugne giliai,
Pražudė jaunuolį ir luotą
Gražuolė Lorelei.

Heinrich Heine
(vertė Vytautas P. Bložė)

Pasak Heinricho Heine's, „senovės pasakos aidą" jis atkartojo eilėraštyje apie vandenų stichijos būtybę, savo aukso plaukais viliojusią, o dainomis pražudžiusią ne vieną drąsų jaunuolį, plaukusį Reinu pro pavojingą uolą: „Valtelėje žveją drąsų / Pagauna klaikus ilgesys. / Aplinkui akmenys graso, / Bet žvelgia aukštyn žvejys." O kol žvelgia, laivelis atsitrenkia į uolą ir nuskęsta. Galėtumėm atsekti ir dar senesnę „pasaką", pagauti Odisėją viliojusių sirenų aidą, bet taip giliai į praeitį nesileisime, antikos vandenyse gyvenusių mitinių būtybių ramybės nedrumsime. Juolab kad jų pražūtingų vilionių motyvai ne tokie perregimi, kaip šios Reino gražuolės ar kitų Europos viduramžių vandenų mergelių.

Daina apie Lorelei – vienas žaviausių Heine's lyrikos perlų (o šio poeto kūryboje tviska ne vien deimantai ar perlai, pasitaiko ir prastai nušlifuotų molio gabalų), bet ne jis pirmasis atrado auksakasę Lorelei. Folkloriniu pavidalu legendos apie ją palei Reiną sklandė nuo seno, literatūrinę formą šiai medžiagai pirmasis suteikė pusiau italų kilmės vokiečių romantikas Clemensas Brentanas baladėje apie Lore Lay (skirtinguose šaltiniuose ir vardas rašomas skirtingai, ir versijų teikiama įvairių). Šioji Backarache prie Reino vyrus kerėjusi burtininkė vakarais nesėdėdavo liūdna ant uolos ir auksinėmis šukomis plaukų nešukavo – mergelė palikta mylimojo, todėl jos motyvas galėtų būti kerštas neištikimajam. Baladės žanras suteikia poetui galimybę papasakoti istoriją ir motyvuoti joje dalyvaujančiųjų veiksmus, bet daug kas taip ir lieka neaišku. Savitai susipina mitinis legendos sluoksnis su C. Brentano religingumu, paaiškėja tik tiek, kad kerštingų kėslų Lore Lay nepuoselėja, o greičiau prieš savo valią veda vyrus pražūtin, nes jos skausmas pavirto destruktyvia galia, prieš kurią niekas negali atsilaikyti, neišskiriant nė vyskupo. Joje įsikūnijęs raganiškas pradas kontrastuoja su polinkiu į religiją, ji nori mirties, kuri galbūt atneš išsivadavimą, ir nesipriešina, siunčiama į vienuolyną.

C. Brentano Lore Lay nėra vandenų būtybė, su vandens stichija jos istorija suartėja tik baladės pabaigoje, kai nusivylusi ir nelaiminga gražuolė nušoka nuo uolos į Reino gelmes. Pagal vandens mergelių ir žemės vyrų bendravimo standartus laivelyje plaukęs ir pavojingos gražuolės dėmesį patraukęs vyras turėtų žūti, bet tai lieka potekstėje. Ar panirusi Reino tėkmėje Lore Lay tapo undine, taip pat nesužinome – tai jau kitos „senos pasakos" objektas, ir tų pasakų daug. Didžiulis Lorelei figūros populiarumas lėmė, kad XX a. ji transformavosi į modernią „femme fatale", tačiau šį aspektą paliksime paraštėje, nes ne jis šio rašinio objektas.

Atsigręžkime į romantizmo epochą, kai pasaka ir mitas padėjo naujai iškilusiems kūrėjams atsiriboti nuo klasikinių formų ir geriau suvokti savo tautos praeitį bei mentalitetą. Mitų ištakos glūdi kolektyvinėje pasąmonėje, ir pasakoja jie ne vien apie dievus ar herojus bei jų dažnai dramatiškus likimus. Mituose slypi žmonijos vaikystė, kai žmogus dar nebuvo nutolęs nuo gamtos ir tikėjo ją esant apgyventą pačių įvairiausių, kartais į žmogų panašių, o kartais ir visai nepanašių būtybių. Romantikai neatranda ko nors nauja, jie tiesiog į pasaką ir mitą pasižiūri kitu žvilgsniu, o lemiamą vaidmenį čia suvaidina natūrfilosofija. Šiame kontekste minėtinas ne tik didžiulę įtaką romantikams turėjęs jų amžininkas filosofas F. W. J. Schellingas, bet ir daug senesni autoritetai. Vieną pasakos „Undinė" šaltinį įvardijo pats jos autorius Friedrichas Fouque – tai viduramžių šveicarų mistiko Theophrasto Paracelso (1493-1541) „Knyga apie nimfas, silfides, nykštukus, salamandras ir kitas panašias dvasias" („Liber de nymphis, sylphus, pygmaeis et salamandris et de caeteris spiritibus"), išleista 1559 m.

Friedrich de la Motte-Fouqué (1777-1843).

Iš emigravusių į Vokietiją prancūzų hugenotų šeimos kilęs baronas F. de la Motte-Fouque, beveik galima sakyti, vieno kūrinio autorius, amžininkų buvo gretinamas su Williamu Shakespeare'u, taip išreiškiant didelį pripažinimą. Filosofiją su poezija siekęs suartinti Novalis, viena kertinių vokiečių romantizmo figūrų, taip pat buvo atskaitos taškas vertinant F. Fouque, ir baronas išsilaiko tame aukštame lygmenyje. F. Fouque mokėjo daug senųjų kalbų – senąją prancūzų, Provanso, vėliau išmoko gotų, bet taip pat puikiai kalbėjo angliškai, skandinavų šalių kalbomis, studijavo italų, ispanų ir portugalų kalbas. Nenuostabu, kad yra išvertęs gausybę kūrinių iš visų minėtų kalbų, bet kadangi gyveno romantizmo epochoje ir bendravo su romantikais, jo žvilgsnis dėsningai nukrypo į ypač tuo metu populiarius viduramžius.

Istorinė tiesa įpareigoja patikslinti, kad F. Fouque iš tikrųjų parašė daugiau nei vieną kūrinį, tik tie kiti autoriaus neišgarsino. Išstudijavęs vokiečių ir skandinavų mitologiją, susipažinęs su „Nibelungų giesme" ir viduramžių riterių meilės lyrika, draugų ir bendraminčių paskatintas, F. Fouque užsibrėžia jį sudominusiai mitologinei medžiagai suteikti literatūrinį pavidalą. 1808-1810 m. jis sukuria trilogiją „Šiaurės didvyris" (dalys: „Sigurdas, nužudantis drakoną", „Sigurdo kerštas", „Aslauga"), sugebėdamas tiksliai perteikti senovės skandinavų herojinių giesmių stilistiką. E. T. A.Hoffmannas, Jeanas Paulis, L. K. A. von Chamisseau, Rachel Varnhagen sutiko kūrinius entuziastingai, H. Heine, kaip jam būdinga, sarkastiškai, Ludwigas Tieckas taip pat pasisakė nepalankiai. Bet, kaip minėta, autoriaus vardas iki šių dienų liko neužmirštas dėl „Undinės", nors į „Šiaurės didvyrį" panašių kūrinių galima būtų vardyti ir daugiau.

Įvairiose stichijose – vandens, ugnies, oro – gyvenančios būtybės romantikų suvokiamos ne kaip antgamtiškos, o taip, kaip jos parodomos folklore ir mituose: undinės, vandeniai, salamandros, nykštukai, milžinai, drakonai tiesiog yra greta žmogaus, jie – ta gamtos dalis, jos sritis, su kuria žmogui gal ir nedažnai tenka susidurti, bet tiek jis, tiek visos kitokios būtybės priklauso tai pačiai vientisai ir visa apimančiai gamtai. Filosofinis mąstymas toje epochoje taip pat identifikavo žmogų ir gamtą, todėl kūrėjo užduotis buvo įdėmiau pažvelgti į pasaulį ir parodyti tai, ko paviršiuje nematyti. „Poetas gamtą suvokia geriau negu mokslininko protas" yra pasakęs Novalis, pats buvęs ne tik poetas, bet ir kalnų inžinerijos specialistas. Greta XIX a. natūrfilosofijos nederėtų sumenkinti ir praeities mistinių mokymų svarbos romantikams – Paracelsas nebuvo F. Fouque atradimas, šio mistiko įtaka jaučiama E. T. A. Hoffmanno, Novalio, L. Tiecko, L. A. Arnimo, C. Brentano, J. Eichendorffo ir kt. kūriniuose.

XV-XVI a. gydytojas, alchemikas, mistikas, okultistas ir filosofas Paracelsas skyrė keturis stichijoms priklausančių būtybių tipus: orui (arba vėjui) priskiriami silfai ir silfidės; ugnies žmonės būtų salamandrai arba vulkanai; vandens stichijos būtybės – nimfos arba undinės, pagaliau ketvirtosios kategorijos atstovai – nykštukai arba gnomai – sutinkami kalnų gelmėse. Paracelsas visus juos vadina dvasiomis, bet vokiškas terminas „Elementargeiste" (stichijų dvasios) labiau atitinka romantikų pasaulėjautą. Paracelso sistemoje artimiausios žmogui, panašiausios į jį yra vandens dvasios, jos gali būti vyriškos ir moteriškos lyties, elgiasi ir mąsto panašiai kaip žmonės, tik neturi sielos. Nuo žmonių stichijų dvasios skiriasi dar tuo, kad yra nemirtingos. Vandenų moters pavadinimas „undina" kildinamas iš lot. *unda* (banga). Undines arba nimfas Paracelsas atskiria nuo prakeikimo slegiamų Meluzinų, kurioms vienareikšmiškai priskiriamas destruktyvus poveikis, o undines jis apdovanoja siekiu įgyti sielą.

Iš visų Paracelso paminėtų stichijose (arba chaose) viešpataujančių būtybių baronas F. Fouque pasirenka vandenų mergelę, o kad Paracelso veikalas neabejotinai buvo pasakos „Undinė" šaltinis, patvirtina epizodas, kai pagrindinė herojė, jau riterio Huldbrando žmona, kaip apie paprastus, savaime suprantamus dalykus pasakoja jam apie stichijų gyventojus: „Tau reikia žinoti, mano nuostabus mylimasis, kad stichijose esama būtybių, atrodančių beveik kaip jūs, tik žmonėms jos labai retai pasirodo. Liepsnose žėri ir žaidžia įnoringos salamandros, giliai žemėje įsikūrę mažučiai, bet klastingi gnomai, giriose klaidžioja miškiniai, kurie priklauso oro stichijai, o jūrose, upėse ir mažuose upeliuose klesti plati vandens dvasių padermė." Sąsajas su minėtu veikalu patvirtinta ir Paracelso išdėstyta vandenų mergelės ir žemės vyro bendravimo schema.

Pasakoje apie Undinę autorius tarsi įgyvendina Paracelso norą suteikti jai sielą, o kelią į šį tikslą Paracelsas savo knygoje nurodė – undinė gali įgyti sielą tik susituokusi su „vyru, kilusiu iš Adomo", t. y. su žemės žmogumi. Bet yra dar papildomų sąlygų: tas, kuris paėmė į žmonas undinę, negali įžeisti jos prie ar ant vandens, nes ji išnyks be pėdsakų; jeigu taip įvyktų, vyras neturi laikyti žmonos mirusia ir negali vesti antrą kartą; jeigu ir tai atsitiks, išduota žmona sugrįš ir atims neištikimam vyrui gyvybę. Visai šiai schemai, išdėstytai dviejų šimtų metų senumo (turint galvoje Fouque laikus) natūrfilosofijos veikale, XIX a. autorius suteikia meninį pavidalą, atsižvelgdamas ir į savo epochos pasaulėžiūros idėjas, tarp jų – romantikų požiūris į moterį, taip pat labai svarbus romantizmo poetikai dviejų pasaulių – žemiško ir aukštesnio (arba tiesiog kitokio) – suartėjimo galimybės motyvas.

Požiūris į moterį romantizmo epochoje nebuvo vienareikšmis. Tiesa tai, kad romantikų sambūriuose lygiomis teisėmis dalyvavo išsilavinusios, talentingos moterys, ir jei tai buvo tų susibūrimų dalyvių žmonos, vyrai jas laikė lygiavertėmis partnerėmis visose gyvenimo srityse. Tik reikia pastebėti, kad paraleliai kito požiūris į santuoką, kuri dažnai rėmėsi vien tik stipriu vyro ir moters jusliniu bei dvasiniu ryšiu, todėl juridiškai galėjo būti neįteisinta. Vis dėlto moteris, nors romantikų ir išaukštinta, buvo siejama labiau ar vien tik su gamta. Ypač išraiškingai tai suformulavo Novalis, kuris mirus jaunutei sužadėtinei sukūrė „Himnus nakčiai" ir juose apdainavo mirties ilgesį, troškimą numirti, kad anapus galėtų vėl sutikti prarastą mylimąją. Bet mes dabar ne apie tai. Novalis teigė, kad nepraradusi ryšio su gamta moteris yra tarpininkė tarp vyro ir Dievo, kad jai nereikalingas išsilavinimas, nes bet koks dvasinio potencialo ugdymas tolina nuo gamtos ir trukdo moteriai atlikti savo misiją. Taip netiesiogiai grįžtama prie minties, kad pažinimas, mokslas, kultūra – sritys, kuriose turi dominuoti vyrai. Tokių postulatų esama ne tik viduramžių, bet ir vėlesnių laikų teologijos bei filosofijos traktatuose, tad istorija apie undinės sielą turi ir filosofinę potekstę.

O istorija tokia. Viduržemio jūros valdovas, galinga vandenų dvasia, nusprendžia, kad jo duktė negali gyventi be sielos, ir negailestingai išsiunčia ją iš gimtosios stichijos į žemę. Meistriškai surežisuojamas vaikų sukeitimo spektaklis, padedant Kiūlebornui, (*Kühleborn* – vok. *kühl* „vėsus", *der Born* poet. „šaltinis, versmė"), atokios vietovės vandeniui. Paslaptingai dingsta žvejų mergaitė Bertalda, ir nežinia iš kur į žvejų trobą ateina sušlapusi mažoji Viduržemio jūros princesė. Bertalda tampa hercogo šeimos globotinė, o žvejai augina Undinę – vardą ji pasirinko pati. Mergaitės aikštingas ir dažnai racionaliai nepaaiškinamas elgesys vargina įtėvius, bet jie nežino, kad neturinti sielos būtybė yra labiau gamta nei žmogus, kad žemėje priimtos elgesio normos jai svetimos. Ji nuolat vienaip ar kitaip parodo savo ryšį su vandeniu, tik įtėviai tam nesuteikia reikšmės arba nesugeba suprasti. Slapta bendrauja ir su savo dėde vandeniu Kiūlebornu, šis apylinkėse vaidenasi ilgos baltos figūros, netikėtai atsirandančios iš vandens ir bet kurią akimirką galinčios vėl juo pavirsti, pavidalu. Kiūleborno užduotis – globoti Undinę, surasti jai sužadėtinį, pasiekti, kad ji įgytų sielą ir galėtų gyventi tarp žmonių. Mergaitės niekas nėra matęs, nes žvejo gyvenvietę nuo civilizuoto pasaulio skiria gūdus, visiems baimę keliantis miškas, tik žvejys prireikus juo keliauja į miestą ir atgal, bet daro tai nuolat kalbėdamas maldas.

Toliau veiksmas rutuliojasi pagal vandenų valdovų sumanytą scenarijų: dėl kaprizingos damos įgeidžio pro klaikų mišką iki iškyšulio prasibrauna narsus riteris Huldbrandas, netikėtai išsilieję vandenys atkerta jam kelią atgal, viešėdamas žvejų trobelėje, jis pamilsta gražuolę Undinę, audra išmeta į krantą dvasininką, įvyksta sutuoktuvės. Kitą dieną Undinės negalima atpažinti, dingsta jos laukinis šėliojimas, užgaidos, žaidimai su vandeniu, ji visiems maloni, paslaugi, ji virto kitu žmogumi, arba tiesiog undinė tapo žmogumi, – dabar ji moteris, turinti sielą. Ji laiminga, nors galima būtų paklausti, ar tik dėl to, kad pasiekė tikslą, ar dar ir todėl, kad pamilo riterį. O gal tiesiog suviliojo, kaip būdinga undinių padermei, nes tam ir duotas joms seksualinis patrauklumas? Gal pamilo iš tikrųjų, gal suviliojo, kad gautų sielą, – nuo šiol svarbiausia ne tai. Dabar Undinei teks išmokti gyventi pasaulyje, kuriame kitiems turėti sielą yra savaime suprantama, o jai – kelia baimę.

Ar gali laukinis gamtos kūdikis staiga virsti rūmų dama? Ar priims kilmingo riterio iš anapus miško atsivežtą gražuolę kurtuazinė aplinka? Juolab kad riterio laukia į baisųjį mišką jį pasiuntusi išdidžioji Bertalda. Nesvarbu, kad visos baisybės, vykstančios tame miške, tik Kiūleborno išdaigos – Huldbrandas pasirodė esąs drąsus ir pasielgė pagal riterių moralės kodeksą, atliko damos garbinimo ritualą – Bertaldos jis nemylėjo, bet ėjo pavojų pasitikti dėl pažadėtos pirštinaitės, nors jos ir neprašė. Pasiuntusios riterį į nežinią Bertaldos laukia nemaloni staigmena – Huldbrandas grįžta su gražuole žmona, pažadėtoji pirštinaitė jam nereikalinga.

Bet kas ji tokia, ta niekam nežinoma gražuolė? Štai čia baigiasi viduramžiai ir prasideda romantizmas. Nes F. Fouque viduramžiai (kaip, beje, ir kitų romantikų pavaizduotieji) apsiriboja išorine atributika – riteriai su šarvais, damos garbinimas, pilys, turnyrai ir pan. Tai tie išoriniai rėmai, kuriuose, jei bus leista taip pavadinti, atsiskleidžia Lohengrino sindromas. Trumpai priminsiu: stebuklingų galių turintis ir geriausių ketinimų vedamas aukštesnių sferų pasiuntinys sutinka gyventi žemėje tik su viena sąlyga – negalima klausti, kas jis toks ir iš kur atvyko. Žemės žmonėms tai neįvykdoma sąlyga, kilnūs poelgiai jiems nėra pasitikėjimo garantas – ir antikoje, ir viduramžiais, ir Shahespeare'o epochoje, ir mūsų dienomis be perstojo vykstanti kova dėl sostų ir postų verčia intrigantus atmesti taurią asmenybę, nes jie niekada nepatikės, kad už kilnumo nesislepia jokie egoistiniai tikslai. Tai ir įvardiju kaip Lohengrino sindromą.

„Lohengrino" kūrėjas R. Wagneris, kaip ir F. de la Motte-Fouque, buvo vėlyvojo roman-

tizmo atstovas, o vėlyvieji romantikai, kitaip negu jų pirmtakai, tikėję gamtos ir žmogaus ryšiu bei viso universumo darna, mąstė apie pirmapradę žmogaus ir gamtos disharmoniją. Gal jie ir buvo teisūs teigdami, kad kiekviena pusė turi savo tiesą ir kiekviena savaip žiauri (Goethe tai buvo suformulavęs kiek aptakiau: gamta bejausmė ir abejinga žmogui, nesiekia nei jį pamaloninti, nei nubausti, tik egzistuoja pati sau ir nuo žmogaus nepriklausomai). Vėlyviesiems romantikams svarbi buvo šių dviejų fenomenų pusiausvyra, ir F. Fouque pasakoje ji pasirodo esanti labai trapi.

Pusiausvyrai suardyti svarbūs du aspektai. Po vedybų Undinės ryšys su vandenų stichija ne toks stiprus, bet visiškai nenutrūksta, ją ir toliau visomis išgalėmis globoja Kiūlebornas, nors Undinė ir mėgina nuo jo globos išsivaduoti. Dar svarbiau tai, kad pasikeičia ji pati, prarasdama didelę dalį buvusio žavesio. Naujoji Ringstetteno pilies šeimininkė – jau tik paprasta, „prijaukinta“ moteris, niekada neprieštaraujanti savo vyrui, nors įspėja jį apie draudimą įžeisti ją netoli vandens, o visoms undinėms, meluzinoms, najadėms, sirenoms būdingas seksualinis patrauklumas prarastas, juolab kad seksualinės vilionės būtų laikomos nuodėme viduramžių moteriai, kuri jau turi sielą. Ar nereikėtų pasakyti, kad ji gavo tai, kas pagal prigimtį jai nepriklausė, ir kad geriau nebūtų to siekusi? Įgijusi sielą, gamtos būtybė tapo daug labiau pažeidžiama negu visos paprastos žemės moterys, kurioms siela yra duotybė. Šioje situacijoje galima išgirsti pirmą vėliau labai populiarios išskirtinumo temos akordą: atsidūrusi tarp vidutinybių, išskirtinė prigimtis kenčia, jaučiasi visiškai vieniša, o dažnai ir persekiojama dėl savo nepanašumo į daugumą kitų.

Baronas F. Fouque leido šiam motyvui nuskambėti, bet jo neišplėtojo, tad skaudžią pasakos atomazgą lemia kitos priežastys. F. Fouque parodo, kad tais atvejais, kai gamta pernelyg agresyviai veržiasi į žmonių gyvenimą, žmonės susivienija ir pasipriešina. Paaiškėjus, kad Bertalda – tai Undinę užauginusių žvejų duktė, atsiskleidžia jos tuštybė, ji atstumia tikruosius tėvus, bet praranda ir įtėvių – hercogų poros – malonę. Objektyviai ji tampa nuskriaustoji (kaip princesė Elzė „Lohengrine“), ir pagal riterių etiką Huldbrandas imasi ją ginti bei globoti, kviečia į savo pilį. Jos garbei reikia pasakyti, kad gyvenant trise ji nesistengia vilioti Huldbrando, o jei kalbėsime apie Undinę, tai jos gerumas beribis. Tačiau ar tik už gerumą vyrai myli moteris? Gyvenimas pilyje teka sąlyginai ramiai, bet nerimsta rūpestingasis Kiūlebornas, siekiantis nutolinti Bertaldą nuo riterio. Galiausiai ji bėga iš pilies, patiria didelę grėsmę ir kai ją, tokią bedalę ir kenčiančią, radęs Huldbrandas ant rankų parneša atgal į pilį, drąsiai galima skelbti Bertaldos pergalę prieš Undinę, be kaltės kaltą dėl varžovės (kurios tokia net nelaikė, nes buvo nepatyrusi žemiškuose reikaluose) nelaimių.

Vaidmuo, kuris toliau atitenka Bertaldai, prilygsta valdingosios Ortrudos iš „Lohengrino“ vaidmeniui – išardyti aukštesnės ir žemiškos sferų būtybių sąjungą. Nežemiška Undinės prigimtis vis labiau tolina ją nuo riterio, vis artimesni ryšiai susieja du žemės žmones – Huldbrandą ir Bertaldą. Kelionė Dunojumi trise pasirodo lemtinga, Huldbrandas, pamiršęs priesakus ar nepaisydamas jų, įžeidžia žmoną jiems esant ant vandens, ir Undinė išnyksta savojoje stichijoje. Paniekina jis ir antrąją priesako dalį – nelaikyti žmonos mirusia ir nevesti antrą kartą. Tačiau santuokine laime Bertaldai netenka pasidžiaugti – Undinė taip pat saviškių priverčiama vykdyti savo misiją iki galo, nors jos gerumas nesuderinamas su kerštu. Ji grįžta, kad meilės bučiniu amžinu miegu užmigdytų riterį Huldbrandą, kuris tik praradęs Undinę suvokia, jog iš tikrųjų ją mylėjo. Pabaiga leidžia spėti, kad įgijusi sielą, bet praradusi nemirtingumą Undinė virsta upeliu, ilgus amžius tekančiu riterio Huldbrando kapo papėdėje. Tai simbolizuoja jų susijungimą anapus, bet nepaneigia tezės, kad ir sielą įgijusi Undinė liko tarp dviejų pasaulių, neatitrūko nuo vandenų stichijos ir nepritapo prie svetimos žemiškos sferos. Jos likimas dvigubai dramatiškas, nes ji turi atlikti misiją, kuriai įpareigoja vandenų mergelės kilmė, ir tuo pačiu metu kenčia kaip žemės moteris.

Dėl barono F. de la Motte-Fouque literatūrinio paveldo vertės amžininkai nesutarė, bet „Undinė“ žavėjo visus. Savo pažiūromis jam artimas E. T. A. Hoffmannas panoro sukurti šiuo siužetu besiremiančią operą, o libretą jai parašė pats F. Fouque. „Undinė“ tapo pirmąja vokiečių romantine opera, bet panašiai kaip F. Fouque vienos pasakos (nors rašė daug), taip ir Hoffmannas liko vienos operos autorius. „Undinės“ fenomenas pasižymi dar ir tuo, kad ne itin garsaus autoriaus kūrinys peržengė ir savo šalies, ir savo amžiaus ribas.

1836 m. rusų skaitytoją nustebino žymus poetas V. A. Žukovskis, pateikęs eiliuotą F. Fouque „Undinės“ vertimą, kurio metriką pats autorius pavadino „pasakos hegzametru“. Vertimas buvo sutiktas labai palankiai ir sudomino ne vieną garsų to meto rusų kompozitorių, tačiau dėl įvairių priežasčių vienų, tarp jų ir P. Čaikovskio, operos nebuvo sukurtos, o kitų (pvz., 1848 m. A. F. Lvovo „Undinė“ Peterburge) publikos šaltai priimtos.

Siužetas pasiekė XX a. ir buvo transformuotas Jeano Giraudoux trijų veiksmų pjesėje – palyginti su ja romantinis F. Fouque dramatizmas, besiremiantis idealo ir tikrovės priešprieša, atrodo tiesiog harmonijos įsikūnijimas. Destruktyvių XX a. idėjų paveiktas, prancūzų autorius pateikė visai naują interpretaciją, deheroizavo ir net sukarikatūrino pagrindinį herojų bei aptarė daug problemų, nesusijusių su pasirinktuoju siužetu. Būtų įdomu palyginti trijų autorių tos pačios istorijos variantus, bet ar verta, jei nė vienas neatsakė į klausimą, ar reikėjo Undinei sielos? Toks klausimas jiems tiesiog nekilo.

Įgyti sielą, parduoti sielą (veidrodinį atvaizdą, šešėlį) – tokiomis temomis žaidė XIX a. autoriai, tik XX a. pradėta ieškoti paaiškinimo, kodėl nuo seno žinomas vandenų mergelės motyvas amžiams bėgant nepaliauja dominti kūrėjų. Atrodo, įvairios motyvo variacijos skirtingais laikotarpiais leidžia naujai interpretuoti lyčių santykius. Moteris parodoma skirtingais rakursais – kaip raganišką pradą savyje slepianti viliotoja (Meluzina), pražudanti vyrus, ir kaip santuokinio ryšio su žemės vyru išvaduota nuo vien tik gamtiškumo – o gal antgamtiškumo – stichijų būtybė (Undinė), įgyjanti sielą. Prasmių diapazonas labai platus – nuo erotikos bei laisvos meilės iki sudvasinimo, deseksualizavimo, būtinybės integruotis į žemišką pasaulį, individualybės paieškų. O klausimas, ar reikia Undinei sielos, telieka retorinis.

Poetai renkasi.

Poezijos paukštė ir katinai

Atkelta iš 2 p.

Patys muziejininkai katinų negaudė ir kasmetinį savo prizą, šiais metais „virvelinio“ pavidalo, už paveldo minėjimą ir puoselėjimą kūryboje įteikė Ričardui Šileikai. A. Ruseckaitei teko prisipažinti dėl šiokios tokios korupcijos, nes poeto knygoje „Atvirlaiškiai“ esama ir jos pačios susirašinėjimo pėdsakų.

Šiais metais jubiliejų švenčiantis dienraštis „Kauno diena“ stengėsi atrodyti solidžiai, todėl savo įsteigtą prizą paskyrė amžinąsias vertybes puoselėjančiai poetei Aldonai Elenai Puišytei, kurios (kartu su Marija Macijauskiene) dalyvavimas šiame vakare buvo ir kita prasme simbolinis. V. Rudžianskas norėjo pakviesti dalyvauti kuo daugiau 1930 m. gimusių poetų, taip susijusių su Vytauto Didžiojo metais. Deja, ne itin džiugios aplinkybės sutrukdė atvykti ir Justinui Marcinkevičiui, ir Vytautui Bložei. Todėl ilgaamžių, tik šiek tiek jaunesnių, skaitovų gretose teko matyti Vladą Baltuškevičių, kuris savo „memorijomis“ ir toliau sėkmingai „marina“ Lietuvos poetus. Šį kartą laimė teko Z. Mažeikaitei ir E. Drungytei. Poetas kartu su kolega Robertu Keturakiu buvo įvertinti Kauno rajono apdovanojimais, kuriuos įteikė meras Valerijus Makūnas.

Įsibėgėjusius labai jau ramius poezijos skaitymus pertraukė šioks toks šurmulys, kilęs dėl poetės Inezos Juzefos Janonės eilių, kurios į neviltį įvarė vieną garbaus amžiaus klausytoją. Jis triukšmingai paliko sodelį, taip paaštrino klausytojų dėmesį, ir vakaras toliau ritosi įprasta vaga.

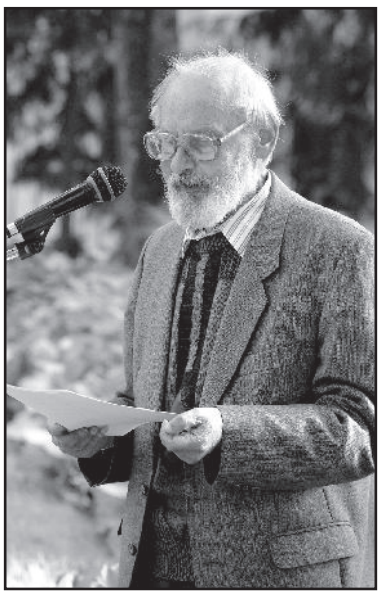

Vladas Baltuškevičius – linksmai apie mirtį.

Klausytojai...
Narcizo FREIMANO nuotraukos

Kauno televizija savo „televizinį“ prizą įteikė Gasparui Aleksai, kuris šeimyniniam teatralizuotam poetiniam pasirodymui į sceną pakvietė Violetą Šoblinskaitę Aleksą.

Prie mikrofono vis ėjo poetai. Dauguma jau ankstesni ąžuolinių laurų turėtojai ir dar jų besitikintys: Daiva Čepauskaitė, „savo“, žemaičių, kalba skaitęs Algimantas Mikuta, A. Ruseckaitę į praeities prisiminimus grąžinęs Kornelijus Platelis, labiausiai mobiliaisiais telefonais fotografuojamas Donaldas Kajokas, savo eiles tiesiog išgiedojęs Aidas Marčėnas, kauniečiai Gintaras Patackas ir Tautvyda Marcinkevičiūtė bei daugelis kitų. Tiesa, šis Poezijos pavasaris taip niekada ir nebus pasibaigęs, jam visada trūks dviejų eilučių, nes poetas Kęstutis Navakas, techninėms kliūtims sujaukus eilėraščio energetiką, jų taip ir neperskaitė. Besiporuojantys paukščiai medžiuose irgi gali dėl to jaustis šiek tiek kalti...

Tačiau vakarą baigė Olita Dautartaitė, skaičiusi visai neseniai išėjusio poeto Jono Strielkūno eiles. O festivalis buvo palydėtas į Vilnių.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Vienas litas Vladui Kalvaičiui. *Narcizo FREIMANO nuotrauka*

Vienas litas. Pegasas

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Gegužės 24 d. Poezijos pavasario renginiai Kaune prasidėjo Maironio lietuvių literatūros muziejuje „Jaunųjų lyra“. Šiais metais jis prasiplėtė geografiškai – prie kauniečių prisidėjo rašančiųjų iš Klaipėdos, Ukmergės ir Vilniaus – bei vertybiškai: atrodo, kad jaunųjų vis daugiau ir vis stipresnių. Muziejaus direktorė Aldona Ruseckaitė sveikindama dalyvius prisiminė, kad Maironis visuomet džiaugdavosi savo namuose matydamas jaunus žmones. Skaitymus smagiai suko vedėjai Andra Kavaliauskaitė ir Gintaras Bleizgys, o dainomis jaunuosius poetus drąsino Raimondos Pečkytės ir Jono Krivicko bei Ugnės Kleinauskaitės ir Tomo Usovo duetai.

Tačiau tų, kurie negali be eilėraščių, Kaune akivaizdžiai mažėja. O gal jie surado kitų dislokacijos vietų? Į mėgėjų kūrybos vakarą Menininkų namuose „Negaliu be eilėraščių“ atvyko vos keli autoriai. Anot Lietuvos rašytojų sąjungos Kauno skyriaus pirmininko Viktoro Rudžiansko, gerai nuteikia faktas, kad neprofesionalumas pats nustoja veržtis į viešumą.

Kauno menininkų namų salė nuo publikos gausos nelūžo ir gegužės 26 d. Trūko ne tik žiūrovų, bet ir pačių poetų, kurie nebenori būti žiūrovais. Ir bent kiek gyvesnės atmosferos, kuri turėtų lydėti apdovanojimus. „Pegasas 2009“ – Kauno rašytojų 2009 m. knygų apžvalga ir 1 lito premijos įteikimas šiais (kaip, beje, ir praėjusiais) metais buvo sujungti į vieną renginį sunkmečiui būdingais taupumo sumetimais. Gal ir gerai, nes praėjusiųjų metų knygas pavasarį prisiminti lengviau nei rudenį. O garbingasis 1 litas, rašytojams skiriamas nuo 1998 m., šiemet atiteko Vladui Kalvaičiui už apsakymų knygą „Svečias iš Magadano“, įvertinus vaizgantišką kalbos sodrumą jo prozoje.

V. Rudžianskas pabrėžė ypač žodingą ir ekspresyvų rašytojo kalbos stilių, kuris vertas daug daugiau nei vieno lito ir didelės garbės. Todėl šiais metais simbolinis litas buvo papildytas ir dar 999 naudingais litais, kuriuos skyrė skaitytoja Ramutė Siliūnienė. Tiesa, pats apdovanotasis rašytojas dėl tokios garbės tik kuklinosi, nes jo knyga pernai jau buvo įvertinta ir P. Cvirkos premija.

Kas žino, gal tai tik pradžia, nes vasaros pabaigoje turėtų pasirodyti naujas V. Kalvaičio novelių romanas.

„Pegasas 2009“ vėl atšuoliavo kartu su Vytauto Didžiojo universiteto studentėmis ir kauniečių rašytojų knygų glėbiais. Nors gal ir per garsiai pasakyta – išleistų knygų akivaizdžiai mažiau nei ankstesniais metais. Tačiau studentėms darbo – perskaityti ir aptarti verčiausias knygas – tikrai užteko. Deja, pernai įsiplieskusios emocijos dėl visiško kritiškumo atrofavimosi studenčių darbuose ir nesugebėjimo bent pamėginti „hierarchizuoti“ knygas, atsižvelgus į jų meninį lygį, šiais metais nieko nepakeitė. Ir salėje buvo ramu. Studentės įvairios, jų darbai skyrėsi. Vienų įžvalgos atrodė tikslios ir įdomios, kitų aptarimus galima būtų priskirti prie kuriozų – kaip kartais linksminasi mokytojai, skaitydami mokinių rašinius. Tačiau norisi pakviesti visas lituanistes pagaliau atsiplėšti nuo universitetinio suolo, perskaityti knygas sau, o ne užduočiai atlikti, ir viską išsakyti ne „taip reikia“, o „aš taip manau“ kodu. Nieko nėra nuobodžiau, nei klausytis tekstų, kuriais netiki patys jų autoriai.

Baubliai Žemaičių ir Lietuvos

Vladas BRAZIŪNAS

Regis, šeštadienį (gegužės 29-ąją), Birštone už jaukaus vakarienės stalo bandėme paskaičiuoti, kam iš mūsų grupės kiek šiemetinių Poezijos pavasario renginių bus tekę atbūti, daugiausia, suprantama, priskaičiavo Zita Mažeikaitė: tokia jau laureatystės našta. Abiejų rankų pirštų ir man kaži ar pakaktų, prisiminimas užkloja prisiminimą, bet viešnagės Šilalės rajone prisiminimai dar ir gaivina – panašius pernykščius. Pernai sustota Kaltinėnuose ir Bijotuose, šiemet – Upynoje ir Bijotuose, dar aplankyta ir Girdiškės bažnyčia, kur unikaliųjų altorių šventieji medžiuos sutūpę.

Poezijos pavasaris čia yra sukaliojęsis ir anksčiau, bet nuo pernai jis čia, Šilalės rajone, jo šeimininkų, jo žmonių įsodintas tvirtai ir meiliai, tarytum tas ąžuoliukas, šiemet Upynos miestely kruopščiai įleistas duobutėn, žemėm bertas, kauptas abiejų Dionizo Poškos premijos laureatų (tiesa, Henriko Algio Čigriejaus iškilmės ir regalijos dar tik laukė), Upynos amatų muziejaus įkūrėjo Klemenso Lovčiko palaistytas, prie Rimanto Kmitos įkalto kuolo patikimai pririštas, šalia ant kito ir lentelė su aiškiomis raidėmis „POEZIJOS PAVASARIS 2010“.

Poezijos pavasaris čia prigijo ir augs. Augs pirmiausia drauge su Bijotais, nuo kur, nuo Poškos Baublių, prasideda ir šio rajono kultūrinio savitumo proveržis, jo tvirtinimas, jo skleidimasis, skleidimas. Svarbiausia, kad radosi supratingų žmonių, čia gyvenančių, dirbančių, sprendimų galių turinčių. Ar iš čia kilusių, platesnius

horizontus įmatančių. Buvo suvokta, jog ne kas kita, o kultūriniai Dionizo Poškos projektai gali ir turi virsti europiniais projektais, pajėgsiančiais garsinti Šilalės kraštą, Žemaitiją, Lietuvą. Pinigų sutelkta, darbai verda. Baubliai šįkart mus (be minėtų, dar pulkelį čionykščių literatų ir Tadeuszą Dąbrowskį, Vytautą Dekšnį, Sarą Poisson, Agnę Žagrakalytę) pasitiko apklostyti restauracijai kaip ir visas Poškos dvarelis – atnaujinamas, dailinamas, atstatomas, atkuriamas.

Dionizo Poškos premija, jau dukart įteikta ir teiksima kasmet per Poezijos pavasarį, – šio kultūrinio sumanymo, nuosekliai įgyvendinamo, dalis. Tad čia, tarp šviesių darbų sutelktų žmonių, buvo gera. Pasiutiškai gera, – a ne, miels Henrikai?

Autoriaus nuotrauka

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Naisiai. Zigmo Gėlės premija

Benediktas JANUŠEVIČIUS

Gegužės 18-ąją Naisių (Šiaulių rajonas) literatūros muziejuje 34-ąjį kartą įteikta Zigmo Gėlės-Gaidamavičiaus premija už geriausią poezijos debiutą. Šiemet geriausiu poezijos debiutantu pripažintas Vytautas Stankus, kurio knygelę „Vaikščiojimas kita ledo puse“ išleido „Nemunas“. Teikiant Z. Gėlės premiją dalyvavau antrą kartą, tad daugelis dalykų nebuvo naujiena. Pirmiausia – įspūdis, kad dalyvauju išties didelėje šventėje, ne mažiau svarbioje nei paties Poezijos pavasario laureato vainikavimas. Antra, kad geriausio debiutanto knygą ir vėl išleido „Nemunas“. Trečia, galiu pakartoti pernai, vainikuojant Gvidą Lataką, ištartus žodžius: „Smagu, kad premiją gauna geras žmogus!“ Ir neprastas poetas. Sereikiuose pasodintas dar vienas medis, ąžuolas, kaip ir pernai. Naujas tik džiaugsmas, kad Naisių literatūros muziejus apskritai išliko! Mat rūstūs permainų vyturiai per metus, praslinkusius nuo pernykščio Poezijos pavasario, aplankė ir šį jaukų kultūros židinį.

Taigi – šventė! Naisių pagrindinės mokyklos devintokės dainavo tradicinį „Naisių kampelį“. Šiaulių rajono kultūros centro vaikų ir jaunimo teatras „Ikaras“ atliko literatūrinę kompoziciją, sudėtą iš Z. Gėlės eilėraščių. Vokalinis moterų ansamblis „Melodija“ – spalvingą dainų puokštę.

Originali staigmena V. Stankui buvo Šiaulių „Romuvos“ gimnazijos moksleivių sukurtos instaliacijos pagal jo eilėraščius. Laureato kūrybą apžvelgė ŠU Humanitarinio fakulteto docentė Džiuljeta Maskuliūnienė, kartu perversdama ir dviejų pretendentų, Sigito Kancevyčiaus ir Danieliaus Milašausko, rinkinius. Vytautą pasveikino ir premiją įteikė Šiaulių rajono meras Algimantas Gaubas.

Poezijos pavasario autobusėliu į Naisius su laureatu atvyko poetai Laurynas Katkus, Vladas Vaitkevičius, Edmundas Janušaitis, aktorė Olita Dautartaitė ir šio rašinėlio autorius. Pabuvome, pasiklausėme, paskaitėme, pasidžiaugėme kartu su Vytautu ir išvykome į Šiaulius, į Ch. Frenkelio vilą, esančią „Aušros“ muziejaus žinioje.

Poezijos skaitymus čia iškilmingai pradėjo ir užbaigė Šiaulių dramos teatro aktorė Nomeda Bėčiūtė, muzikavo Šiaulių konservatorijos auklėtiniai, savo kūrinius skaitė Šiaulių miesto ir apskrities literatai. Kiekvienas dalijomės tuo, ką atsivežėme: O. Dautartaitė – neseniai išėjusio Jono Strielkūno ir prieš šimtmetį gimusio Henriko Radausko kūryba, V. Stankus – laureato šypsenomis, L. Katkus – miesto vaizdais, V. Vaitkevičius – poetine ramybe, E. Janušaitis, brazdinęs savo gitarą, vardu Gegutė, – klajoklio laisve, aš – visokiais žodžiais. Buvo gražu ir gera, tik galiausiai mūsų laureatas kažkur pradingo. Ką gi, laureato keliai nežinomi, tad į Vilnių grįžome be jo.

Autoriaus nuotrauka

Lakštingalų slėnyje jauni

Erika DRUNGYTĖ

Prie Poezijos pavasario prisišliejęs Kauno miesto poezijos pavasarėlio renginys „Pirmosios kregždės 2010“ – moksleiviams didelė šventė. Mokyklose išrinktieji mikrorajonų laureatai perėmė legendinę pirmųjų Poezijos pavasarių vietą – Lakštingalų slėnį Palemone, nuostabią erdvę šalia Salomėjos Nėries namų (muziejaus), per kelis metrus nuo tyvuliuojančių Kauno marių, kurios spindėjo nutviekstos saulės veidrodiniais atspindžiais lyg stebuklinga scenografija. Į renginį atvyko didelis būrys palemoniečių, moksleivių, mokytojų, bibliotekininkų. Tradicinį aukurą uždegė praėjusių metų „Pirmųjų kregždžių“ laureatų laureatas, abiturientas Julius Čepukėnas. Dvidešimt penki moksleiviai, pelnę garbę skaityti, iš tiesų nudžiugino vis stiprėjančia poezijos kalba. Vertinimo komisija niekaip negalėjo nurimti dėl prizininkų skaičiaus, nes skirti laurus vienui vienam laureatui rodės per maža. Todėl pagerbti keturi eilėraščius rašantys moksleiviai iš 5-7 klasių, įdomūs ir įtaigūs, bet pagal amžių negalėję rungtis su vyriausiais bičiuliais. Išrinktas ir geriausiųjų penketukas: Lėja Kačerginskytė, Kristina Ramanauskaitė, Tomas Valentinaitis, Kamilė Kerpauskaitė ir Julius Čepukėnas. Laureatų laureatės vainikas atiteko Šančių vidurinės mokyklos vienuoliktokei Augustei Daškevičiūtei. Deja, mergaitė neatvyko, bet jos mokytoja Nijolė Simonavičienė paskaitė eilėraštį, priėmė dovanas ir nuoširdžiausius visų linkėjimus. Savaitraštis „Nemunas“ jaunąją kartą apdovanojo knygomis, savo leidiniu, o geriausiuosius – ir prenumerata. Savuoju laureatu „Nemunas“ paskelbė jau išgarsėjusį Julių, o Salomėjos Nėries muziejus diplomais apdovanojo lyriškiausius poetus – Lėją Kačerginskytę bei Vytautą Nausėdą. Renginys buvo puikus dėl įvairiausių priežasčių – dėl to, kad vyko Lakštingalų slėnyje, kad buvo saulėta, kad poeziją skaitė jauni ir klausėsi jauni, dėl to, kad grojo puiki Pilėnų vidurinės mokyklos grupė „Akustinis fotelis“, pralinksminusi visą publiką, kad dainuojamąją poeziją pristatė Gintarė Rudzinskaitė, o į dūdmaišius pūtė „Bitulos“ ansamblis. Bet mus, Kauno rašytojus, labiausiai džiugino, jog rašančiųjų – tikrai gerai rašančiųjų – yra ir kasmet randasi. Kitąmet Kauno miesto savivaldybės Švietimo skyrius pažadėjo bendradarbiauti su LRS Kauno skyriumi ir skaityti jaunųjų kūrybą drauge. Rašytojai tiesia ranką jauniesiems ir drąsina – visada prašom pas mus. Tada prisijungia „Nemunas“ ir sako – puslapis jums. Viskas tik į gera, tik į gera.

Jaunieji laureatai. *Gražinos Viktorijos PETROŠIENĖS nuotrauka*

Polifoniškai, be sumaišties

Erika DRUNGYTĖ

Kasmet Poezijos pavasario programoje atsiranda diskusijas provokuojanti dalis – konferencija. Pirmiausia diskutuojama, ar jos apskritai reikia. Po to ilgai renkama tema, kuri dar niekada nebuvo priimta be diskusijų. Kaip ir šiųmetė – tarptautinė poetų ir literatūros kritikų konferencija „Istorijos projekcijos poezijoje“. Konferencijos, vykusios gegužės 27 d., dalyviai prieš kiekvieną pasisakymą mėgino aiškintis, kaip suprato temą, ką reiškia projekcija arba istorija, o tai tapo pretekstu išsakyti siūlymus, jog galėtų vykti daugiadienės konferencijos, aprėpiančios visus kontekstus, kokie tik radosi šios sueigos metu. Konferencijos vadovė Dr. Audinga Pelurytė atsigręžė į klasikinės mitologijos personažus ir atverdama duris vienai iš mūzų, istorijos globėjai Klėjai, pasiūlė susirinkusiesiems išdėstyti savo mintis. Klasikinį istorijos suvokimo kelią pasirinko ir kitas konferencijos vadovas, poetas Kornelijus Platelis. Todėl sumaišties išvengta. Tačiau kiekvienas vėlesniųjų pranešėjų temą interpretavo savaip: ieškodamas atspindžių, projektuodamas save ar lygindamas istorines patirtis. Išeivijos poetė Eglė Juodvalkė paskaitė pranešimą apie poezijoje beveik neegzistuojančią Lietuvos partizanų temą ir pačių partizanų tuometes galimybes kurti poeziją mirties akivaizdoje. Atsirado įdomus Lietuvos istorijos diskursas. Jį papildė literatūrologė dr. Alma Lapinskienė, lyginusi lietuvių ir baltarusių poetų kūrybos tarpukario vilnietiškąjį laikotarpį, istorines temas poezijoje, jų sąsajas. Prie šio bloko priskirtinas ir netikėtas portugalų poeto Nuno Gimaraješ pranešimas „Vandenynas, poetai, dievai“. Nuno praskleidė Portugalijos poezijos istorijos uždangą, apie kertinius įvaizdžius lyrikoje ir svarbiausius poetus. Jūrinė valstybė, žinoma, visai kitaip atsivėrusi savo istorijai – ji viską suvokia ir kuria įkvėpta vandens, kurį vadina ne vandenynu, o jūra arba mariomis (Mares). Iš vandens – visa ilgesingoji ir graudžioji fados istorija, visi Fernando Pessoa įvaizdžiai jo kūryboje, visa dievų istorija. Poetas Eugenijus Ališanka atsigręžia į savosios, individualios istorijos projektavimą poezijoje, nes istoriją sudaro mažos, bet tikros kasdienės mūsų istorijos, kurias išgyvename ir esame tik todėl, kad jas kuriame. Abstraktus istorijos pavidalas nepaliečia mūsų *Aš* su savo laiku, vieta ir aplinkybėmis. Pamėginę pasitarti, ką vis dėlto reikštų vienas konferencijos pavadinimo žodžių „projekcijos“, drauge su Eugenijumi duetu išsakėme nuomonę, jog atspindžius laikome pasyvia forma, o projekciją – aktyvia ir sąmoninga. Tada labai įdomų pranešimą perskaitė dr. Gitana Notrimaitė, pasižvalgiusi po lietuvių poeziją ir jos šiuolaikinį kontekstą. Vėl apie save ir savo asmeninę patirtį liudijo svečias iš Sirijos, poetas Farajus Bayrakdaras. Jo šalies ir jo paties istorija atvedė jį iki poezijos, kurioje atsiveria šios patirtys: kalėjimas, kankinimai, tikėjimas, tėvynės ir Dievo šviesa. Filosofas dr. Andrius Konickis gražiai filosofiškai gudravo žaisdamas istorijos ir projekcijos terminais, nuklysdamas iki psichologijos, filosofijos, apskritai minties ir žodžio santykio. Literatūrologė dr. Donata Mitaitė kėlė daug klausimų, atrado abejonių, inspiravo bendresnio pobūdžio pamąstymus apie istorijos ir poezijos santykį. Prioritetą palikdama poezijai, kuri, jei yra, gali būti istoriška ir visai be istorijos, o jei jos nėra, net kaip dokumentas istorijos tėkmėje netenka prasmės. Šių eilučių autorė buvo linkusi apibendrinti šiandieninės lietuvių poezijos kryptį, kurią nusakė kaip kontekstų poeziją, suimančią į save polifoniškąjį pradą, joje ryškėja visi laikai, visos religijos, dvasinės patirtys ir juos žymintys simboliai bei archetipai. Juntama ekumeninė dvasia, ne atsiribojanti, bet atsiverianti šiam pasauliui ir visai jo patirčiai. Sykiu poezija mums vis dar turi maginių galių, vis dar yra kalbėjimo, užkalbėjimo, dvasios atvėrimo instrumentas, gelmiškoji kalba.

Po visų pasisakymų, į kuriuos neįsiterpė jokia kavos pertrauka, tiesą sakant, jau nebebuvo laiko diskusijoms, nes pranešimų įvairovė ir kiekvieno interpretatoriaus savitumas aiškiai liudijo, jog tokią temą galima gvildenti bent tris dienas, ir tai nebūtų išsemta. Reikia pripažinti, jog pasikalbėjimai pasisekė, pranešimus žadėjo spausdinti „Literatūra ir menas“, o mes vėl šiek tiek praturtėjome ar bent jau gavome progą išgirsti artimą savo – kitokį, kitaip, bet su poezija.

Šį pavasarį Sarbievijaus kiemely

Vladas BRAZIŪNAS

Aktorius Rolandas Kazlas.

Baigiamasis vakaras Vilniaus universiteto M. K. Sarbievijaus kiemelyje lyg ir turėtų būti tas, kuris suimtų savin, kuo nors parodytų ar primintų visus 46-ojo Poezijos pavasario, tarptautinio poezijos festivalio, renginius, o jų per geras dvi savaites – daugiau kaip šimtas dvidešimt vien oficialion programon įrašytų, taigi neskaitant tų, kurie tik šiaip prie Pavasario šliejasi, nors kartais itin gražiai. Tie renginiai patys įvairiausi, pabirę jau ne tik po Lietuvą, bet ir po Europą (šiemet – po Airiją, Lenkiją, Liuksemburgą, Rusiją, Prancūziją, Vokietiją), visko nė užuominom nesuminėsi. Taigi ir per pusantros ar dvi valandas neaprėpsi, užtat vakaro sudarytojams tenka rinktis vien kokias aiškesnes gaires. Šiemet pagrindinių, regis, būta dviejų – šių (šiek tiek ir kitų) metų laureatų, pirmiausia paties Poezijos pavasario, bei žmonių, švenčiančių ar galėjusių švęsti jubiliejines sukaktis. Pagaliau svetingų šeimininkų priedermė – dėmesys šventės svečiams, taigi ir jos tarptautiškumui. Neišeis ir man čia trumpu rašiniuku ką išsamiau pripasakoti, juolab primąstyti ar privertinti: turiu būti reportažiškai šykštus.

Žinoma, pirmiausias reikalas – Zitos Mažeikaitės skrydis iš dviejų dešimtmečių leidybinės tylos į Poezijos pavasario istorijoj dar nebūtą pripažinimą: ta pati knyga – „Tenoriu būti“ – šiemet autorei pelnė ir Maironio prizą, taigi Poezijos pavasario laurus, ir Salomėjos Nėries premiją. Pripažinimas lig šiol nebūtas, bet, ačiū autorės nuostatoms ar prigimčiai, – gebėtas sutikti nuoširdžiai kaip mielas tų šventės dienų svečias, kurį prisiminti bus gera, bet būti ir toliau teks ne su juo – su savimi, savo darbais ir tyla.

Henriko Algio Čigriejaus eilėraščių rinkinys „Žiemių pusėje giedra“ įvertintas Dionizo Poškos premija. Vilniaus miesto mero premija už dvitomę rinktinę „Lyrika“ (trys minėtosios knygos – Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos) šiemet paskirta Jonui Strielkūnui. Atsiimti poetas nebespėjo, atsiėmė jo šeima, o vakare Strielkūną skaitė bene ištikimiausia jo kūrybai aktorė – Olita Dautartaitė. Vilniaus miesto savivaldybės Laimono Noreikos poezijos skaitovo prizu pagerbtas, vardine juosta perjuostas aktorius Rolandas Kazlas, pastaraisiais metais gražiai priminęs, kai kam ir naujai atskleidęs lyrinę Vlado Šimkaus ironiją.

Poezijos pavasario apdovanojimai vertėjams šiemet brėžė mūsų sąsajų su latviais tieses ir kreives. Tiesės – Erikos Drungytės poezijos vertimai iš latvių kalbos, išskiriant „Nemuno“ išleistą Lianos Langos knygą „Vienišieji = Bezpiedergie“, taip pat ir šventės svečio Arvio Vigulo eilėraščius (prizą įteikė auksakalių gildijos galerijos „Meno niša“ direktorė Diana Stomienė).

Nukelta į 10 p.

„Šešėlių verpėja“ – garbinga „Ežio dvaro“ viešnia

Birutė JONUŠKAITĖ

Prasidėjus Poezijos pavasario šurmuliui, gegužės 15 dieną, linksmas eilėraščių ir dainų posmų skambesys užliejo ir Martyno Vainilaičio muziejų – „Ežio dvarą“. Jis Sofijos Vainilaitienės pastangomis buvo įkurtas 2007 m. Vaitakarčmio kaime, Varėnos rajone, esančioje sodyboje, kurioje Martynas praleido itin daug laiko ir rašydamas, ir su nuolatos jį lankančiais mažaisiais sveteliais bendraudamas. Taigi po vyro mirties S. Vainilaitienė nutarė, kad Poeto namų durys visada privalo būti atviros tiems, kurie deklamuoja jo eiles, myli literatūrą ir tiki kūrybos galia.

Įgyvendinti Sofijos idėją pagelbėjo dukterėčia Ramutė Švenčionienė, jos vyras Gintaras Švenčionis ir liaudies meistras Adolfas Tebesius, kurių dėka prieš keturiasdešimt metų nusipirkta Vainilaičių sodyba pavirto Poeto palikimą puoselėjančiu kultūriniu centru. Į ją važiuoja vaikai iš visos Lietuvos, nes čia juos pasitinka mediniai M. Vainilaičio pasakų herojai: nykštukai, ežiukai, lydekos, monai, giriniai ir laumės, dailiai Adolfo Tebesiaus išdrožti ir linksmai „aprengti“. Šį kartą vaikai čia susibūrė ne tik pasidžiaugti sodybos erdve, pašokinėti ant batuto ar pasislėpti ežiukų nameliuose – jie atvyko į antrąjį moksleivių meninės kūrybos festivalį „Susitikimas Ežio dvare“ atsiimti prizų už geriausius piešinius Martyno Vainilaičio „Bruknelės“ tema ir geriausius rašinius, paremtus jo pasakų tematika. Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro paskelbtam piešinių konkursui „Pasitikime Bruknelę!“ buvo atsiųsta apie 1500 piešinių, patys gražiausi tą dieną puošė Vainilaičių namo sienas. Apdovanotieji ir jų draugai publikai atsidėkojo eilėraščiais – M. Vainilaičio kūryba būtų skambėjusi iki nakties, bet renginio vedėjas, „Keistuolių teatro“ aktorius Dalius Skamarakas privalėjo sustabdyti šį poezijos srautą, nes kieme pasirodė Bruknelė (Joana Gedminaitė) su Dzingučiu (Rafailu Karpiu), ragana Piesta (Ligita Račkauskaitė), Žydrūnė (Sofija Jonaitytė), Didysis Monas (Liudas Norvaišas) ir Paralius (Eugenijus Vasilevskis) – jie visi, pritariant orkestro vaidmenį atliekančiai koncertmeisterei Olgai Taškinaitei, atliko Jono Tamulionio operos „Bruknelė“ ištraukas.

Kai prieš trejus metus pradėjo gyvuoti „Ežio dvaras“, Sofija ėmė galvoti, kad reikėtų tęsti ir kitą Martyno pradėtą darbą – kelti iš užmaršties mūsų mitologiją. Jai pavyko įtikinti Varėnos rajono savivaldybės merą Vidą Mikalauską, kad būtų įsteigta Martyno Vainilaičio premija už geriausią kūrinį mitologine tema. Taigi šiemet buvo įteikta pirmoji tokia premija, ji atiteko Elenai Kurklietytei už pernai leidyklos „Alma litera“ išleistą romaną „Šešėlių verpėja. Laukinės Todės istorija“. Šiame romane, anot mokytojos Anarsijos Adamonienės „pasaulio ir žmogaus dvasios paslapčių ieškoma savojoje žemėje, Baltų proistorėje, dramatiškoje matriarchato ir patriarchato sandūroje. Įvykiai rutuliojasi (...) neaprėpiamo raisto fone ir (...) skaitytojui sufleruoja: čia gali dėtis mitiniai, pasakiški dalykai. Tuo pačiu metu jie ir visiškai realūs. Niekur kitur lietuvių literatūroje nerasime tokio išsamaus ir poetiško, kartu ir daugiaprasmio, simbolinio pelkės aprašymo. Pelkė regima mokslininko, gimusio ir augusio jos pašonėje, archeologo Benedikto akimis. Todėl nenuostabu, kad romano pasakotoją ta pelkė žavi, traukia ir apgaulingai gundo „kaip ištikima meilužė, ant savo pilko rūbo užsimetusi margą, gėlėmis žydinčią pavasario skraistę“. (...) Gal „Šešėlių verpėjos“ autorė šiuo romanu nori mus pažadinti iš niūksojimo pelkėje, parodyti mūsų šaknų gyvastingumą, pramočių gimdytojų tvirtybę? Gal skatina pajusti, kad „visas pasaulis tai vienis, kad gimęs šioje epochoje žmogus niekada nepraras ryšio su žmonėmis iš žilos senovės, kad mintis – tai ta gija, kuri kaip bambagyslė jungia su milijonais kitų žmonių, išėjusių į anapusybę?“ O gal romanas – tai bandymas sutaikyti mus su mirtimi, kai siela lyg šešėlis palieka suvargusį kūną, atsiskiria nuo tavęs lyg koks dūmas? Autorė, kaip ir mitinė Todė, bando „nutverti, suverpti“ tą „dūmą“, kad gyvybės gija nenutrūktų. Visi šie „gal“ – tai tik skaitytojo prielaidos, romane nerasime tiesmukų atsakymų ar didaktikos, nes archeologas Benediktas, autorės *alter ego*, taip pat nesideda visažinis“.

Sveikiname laureatę ir tikimės, kad po dvejų metų atsiras kitas autorius, vertas garbingos Martyno Vainilaičio premijos.

Autorės nuotrauka

Varėnos rajono mero pavaduotojas Alvydas Valeiša įteikia Martyno Vainilaičio premiją Elenai Kurklietytei.

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Dviračiu į ministeriją

Andrius JAKUČIŪNAS

Tiesą kalbant, ne kultūra dabar man galvoj. Negana to, kad beveik visą pastarąją savaitę netikėtai surijo Poezijos pavasaris, kurio renginius lankiau nemąstydamas, iš eilės, pastaruoju metu su bičiuliais įgudome žudyti laiką mindami dviračių pedalus užmiestin. Keletą pastarųjų metų vien kultūros reikalams aukoti šeštadieniai nūn, akyse pašėlusiai tyvuliuojant žaliai spalvai, prabėga kažkur tarp devynių prakaitų pavilnės miškuose. Kokia dar kultūra, kai iš žiedų netikėtai išniręs bet kuris fabriko kaminas nupurto suvokimu, kad jo kilimas iš žemės tą akimirką yra savaime vertingesnis už bet kokią seną bažnyčią ar rūmų kompleksą, už gudragalviškai sunertas vaizdinių puokštes poezijos knygose. Kamine slypi jėga, prasmė ir būtis, ištrupėjusiam ovalumui išganytojiškai sriegiantis į orą, kad paliudytų tai, ko nebuvo, o gal ir nebus, iš tūtos į dangų veržiasi tamsesnės arba šviesesnės metaforos. Tų kaminų papėdėje, ypač susiejus juos su žiedadulkėmis užteršto vandens nešvankybe, bet koks minties krustelėjimas kultūros link atrodo vulgarus, iškrypėliškas – kaip koks paspringėlio gedėjimas Garliavoje. Išties geriau šiek tiek egzaltuotai dardėti paplente, leidžiant sau patirti improvizuotų karo keliuose aukų atminimo altorėlių askezę, užuodžiant perbrendusią nedidelių savartynėlių pilnatvę, – visa tai atrodo reikšminga, tikra, nelaikina. Įkyri šių dalykų amžinumo iliuzija nardina į ekstazę, norisi šokti nuo dviračio ir įsmeigti į žemę ką nors aštraus, sakykim, dviračio pompą, imituojant sužeidimo, gal net nužudymo aktą, tarsi tai padėtų atskleisti ką nors dar daugiau, negu išsaugotą palankumą mito tikrovei: sužeisti žemę, gamtą – vadinasi, paliudyti jos gyvastį, amžinumą. Kaip giliai praeityje tebėra pasąmonė! (Betgi stovėti su pompa rankose miško viduryje – reikšminga patirtis. Esė rašytojai tikrai apmąstytų šį egzistencinį nuotykį keliuose puslapiuose, novelistas galėtų sukurti apsakymą – sakykim, apie mito demaskavimą; šnypštimas ventilyje turėtų būti atsikartojantis leitmotyvas.) Kita vertus, matydamas liūdnai kinkuojančią ventilio galvutę supranti, kad pompa ritualo neatliksi. Nebent – *fluxus* ritualą, nors idėja ir nelabai *fluxusinė*.

Štai čia ir visa esmė: dėl to, kad savaitės pradžioje pagaliau norom nenorom užklydau į „Fluxus ministeriją“, kaltas dviratis. Ne tik dėl galimos pompos reikšmės niuansų ir simbolikos – minėtos institucijos rūsyje yra įrengta uždara dviračių statymo aikštelė, kuria aš, saugodamas savo įrankį egzistencinėms patirtims įgyti nuo galimų ilgapirščių atakų, jaučiau pareigą naudotis. Tiesa, vargu ar turiu dėl to aiškintis, nes „Fluxus ministerija“, reikia pasakyti, turbūt *nėra* kultūrinė institucija, nors erdvė studijoms šičia suteikta būriui žinomų menininkų, o labiau *tūso* vieta, terpė kiaurą parą kelti bohemišką chaosą. (Jei kas nors panašaus būtų atsiradę tuomet, kai man buvo šešiolika, neabejoju, būčiau ten įstrigęs savaitėms, gal mėnesiams.) Nenuostabu, kad kai kuriems kritikams, kurie turbūt pamiršo, kaip smagu gerti apleistame pastate, tas reiškinys atrodo kaip aštri ašaka lygiame, išpuoselėtame kultūros kūne – gal net kaip asmeninis Jono Meko įžeidimas (suprantama, su jokiu *fluxus* šios „ministerijos“ veikla neturi nieko bendra), nors J. Mekas, beje, tikriausiai nepyksta – anądien žmona matė jį smagiai vaikštinėjantį po „ministeriją“ ir kažką filmuojantį. Turbūt reikšmingesnis yra faktas, kad visi „ministerijos“ kritikai nė nebandė slėpti, kad juos be galo erzina už šio projekto šmėžuojantis Artūro Zuoko (dalis net nedrįsta minėti pavardės – vadina Abonentu) šešėlis, – esą negali būti gerai tai, kas gerai ir Abonentui, ir gal net „Rubikonui“. Sakykime, tipiškas visuomenininkų stilius – geriau sąmoningai užmerkti akis prieš ką nors gera ir naudinga, negu nors sekundę pasirodyti nenuosekliam. Nuoseklumo chimerą (be abejo, labai nuosekliai) vaikosi visas visuomenininkų ir aktyvistų korpusas, susiaurėjusiame ir toliau siaurėjančiame jų pasaulėvaizdyje seniai nebelikę jokių įvairesnių spalvų – vien juoda ir balta, kaip vaikiškose pasakose. Koks nors netolygumas, dvilypumas į jų retoriką gali prasiskverbti tik atsitiktinai, tik per klaidą, o dėl jo, žinoma, geriausia apkaltinti iliuzinių priešininkų stovyklą. Galima būtų valandų valandas kalbėti, kaip ir kodėl vadinamieji visuomenininkai nustato savo poziciją ir kokiais metodais palaiko tiesų kursą tuomet, kai kelias vingiuoja, bet verta įsisąmoninti, kad tai nieko neatskleis – tik tam tikrą puolimo metodiką ir gynybos taktiką. Todėl į balsus, raginančius „Fluxus ministerijos“ atsiradimą vertinti kaip grynai politizuotą savireklamos kampaniją, siūlyčiau nekreipti dėmesio. Be to, juk ir fabriko kaminas, ir savartynėlis pamiškėje savaime nėra kultūra, tačiau kodėl, stebeilydamas į juos, aš vis tiek negaliu atsiginti nuojautos, kad sparčiai lavėju?

Sunku užginčyti, kad visame „Fluxus ministerijos“ projekte bene svariausias yra pats pastatas, kitados iškilęs dėl pilietinių kooperacinių iniciatyvų. 1937 m. visuomeninė organizacija, gan dažnas to laiko reiškinys ir Lietuvoje, ir Europoje, nupirko žemės iš bažnyčios kurijos ir paskelbė konkursą sveikatos kompleksui statyti. Iškilus pastatui, čia veikė ligoninė ir vaistinė, taip pat patalpose buvo įsikūrusios ligonių kasos – visuomeninio socialinio draudimo įstaigos. Pastatą projektavę architektai Jerzis Soltanas ir Stanisławas Murczynskis – išskirtinės figūros architektūros istorijoje. Soltanas yra žymus Le Corbusier sekėjas, Harvardo universitete parengęs net kelias svarbias architektų kartas, apie jį Lenkijoje išleista didžiulė monografija. Kai projektavo šį statinį, buvo dar labai jaunas (maždaug 26 metų), Murczynskis – kiek vyresnis.

Beje, ir dabar kairiajame šio namo fligelyje tebeveikia vaistinė, kurioje išlikusios apysenės freskos, todėl gegužės 27 d., ketvirtadienį, 19 val. „Fluxus ministerijoje“ (Gedimino pr. 27) atidarytos jaunų kūrėjų parodos pavadinimas – „Vaistinė“ – skamba labai simboliškai. Be šio pavadinimo ir specifinio pastato konteksto, koncepcija apsiriboja tuo, jog yra „negalerinio“ tipo ir siekia pristatyti „kuo platesnį kūrinių spektrą“. Projektą sudaro ne tik paroda, bet ir daug kitų įvykių: šokių vakarai, madų demonstracijos, kūrybinės dirbtuvės, laikinosios garso ir erdvės instaliacijos. (Sunku pasakyti, ar toks didelis šurmulys būtinas, tačiau ministerininkai turbūt nori parodyti, kad labai stengiasi.) Parodoje dalyvauja apie 50 jaunų menininkų. Vien jau šis skaičius savaime nustato tam tikras taisykles: tai paroda-chaosas, ir nieko daugiau. Kita vertus, begalinis jos nepretenzingumas (tiesa, gali būti, kad patys jaunieji autoriai tiki sulaužę visas normas ir net keletą tabu – tai, žinoma, jų teisė) ją visiškai pateisina, ir nors žavėtis čia nelabai yra kuo, keletas darbelių įstrigo į atmintį. Visiškai nesutinku su A. P. Virbickaitės priekaištu, neva autoriai galėjo daugiau papasakoti apie save. Sunku įsivaizduoti lankytoją, kuris pakrikoje pastato atmosferoje imtųsi nuoširdžiai skaityti autorių „paklodes“ – juo labiau, kad jų jaunystė tikriausiai veržtųsi viską pateikti dešimtkart sudėtingiau, negu leidžia padorumo ribos. Ramiai įsiliedami į sumaištį, nebandydami jos sustruktūruoti, sutvarkyti, perrėkti, autoriai turbūt bus nuėję teisingiausiu keliu, nors meluočiau sakydamas, kad parodoje nėra nieko originalaus. Sakykim, Justė Christauskaitė padengė visas (turbūt) savo studijos grindis kažin kokia samanine augmenija, dėl to atsiranda iliuzija, kad esi kapinėse. Kažkuris autorius (niekaip neįprantu prie būtinybės užsirašinėti pavardes) elektrifikavo ir privertė šviesti dažų tūbeles. Idėja savaime negudri, banaloka, tačiau šis praeitim dvelkiąs darbelis vis tiek atrodo labai elegantiškai. Mykolas Sauka (sako, Šarūno Saukos sūnus) geležinėje lovoje eksponuoja deformuotą žmogaus figūrą (darbas „Koja“). Akivaizdžiai socialiai skaudžius dalykus liudijantis darbas atrodytų paveikesnis, jei juos akcentuotų ne taip įkyriai. Lova – labai jau tiesmuka nuoroda į ligoninę, skausmą, kančią. Suintrigavo vestibiulyje sūpuoklių eilė, prajuokino iš apatinės laiptų pusės pakabintas paveikslas. Šia prasme autorius tarsi prisipažįsta, kad jo paveikslo vertė ir patrauklumas priklausys vien nuo to, kaip keistai ir netradiciškai jis bus pakabintas. Apskritai tapybos parodoje nelabai daug, ji ne itin stipri. Bet gal „Fluxus ministerijoje“ ir neturėtume ieškoti ko nors savaime „stipraus“. Juk būtent ši jos savybė – būti šurmulingai, chaotiškai, neapsisprendusiai – ir patraukia.

Be to, neužmirškime – čia pati geriausia centre dviračių stovėjimo aikštelė...

Šį pavasarį Sarbievijaus kiemely

Atkelta iš 9 p.

Kreivės – latvių poeto Jurio Kronbergo lietuvių poezijos vertimai į švedų kalbą. Konkrečiai neįvardyta, tad, be naujesnių ir naujausių, matyt, turėta galvoje ir didžiausias Kronbergo darbas (drauge su Liana Ruokyte) – solidi lietuvių poezijos antologija, Švedijoje, kur vertėjas ir gyvena, išleista 2005-aisiais. Savo paveikslą kaip „Arkos“ galerijos prizą Kronbergui įteikė jos direktorė Dovilė Tomkutė-Veleckienė.

Be Zitos Mažeikaitės, dvigubu laureatu šiemet tapo ir Vytautas Stankus: už eilėraščių knygą „Vaikščiojimas kita ledo puse“ („Nemuno“ leidykla) jam įteikta Zigmo Gėlės premija, geriausiu poetas išrinktas ir Poezijos pavasario vakaronėje „Naktiniai skaitymai prie laužo“ (Edmondo Kelmicko antikvariato prizas). „Nemuno“ prizas už stipriausią debiutą „Poezijos pavasario“ almanache atiteko Mindaugui Nastaravičiui, laimėjusiam, beje, ir šiemetinį Pirmosios knygos konkursą. „Kauno dienos“ prizą pelnė poetė Aldona Elena Puišytė, Kauno rajono savivaldybės – Robertas Keturakis. „Lietuvos ryto“ prizą už 2009-ųjų eseistiką – mokslinę eseistiką: monografiją „Ištrūkimas iš fabriko: modernėjanti lietuvių poezija XX amžiaus 7-9 dešimtmečiais“ (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas) – Rimantui Kmitai įteikė dienraščio žurnalistė Asta Andrikonytė. Rašytojų klubas literatūros kritikams ir literatūrologams įsteigė naują prizą, taigi iš klubo (ir festivalio) direktorės Janinos Rutkauskienės ir literatūros renginių organizatorės Deimantės Kukulienės rankų tas prizas – Arvydo Kašausko tapybos kūrinys – teko Valentinui Sventickui už profesionalumą palydint poezijos knygas skaitytojams. Kol kas liko tik festivalio rengėjų paskelbtas prizas už poeziją vaikams: Leonardas Gutauskas, parašęs knygą „Petriukas debesėlis“ (leidykla „Gimtasis žodis“), atvykti negalėjo. Poezijos pavasario moksleivių skaitymuose „Augame kartu su eilėraščiu“ geriausia buvo pripažinta Ieva Astromskaitė iš Vilniaus Juozo Tallat-Kelpšos konservatorijos. Poezijos ir dainuojamosios poezijos vakaro „Sueiliuotas pavasaris“ prizais apdovanoti poetas Aivaras Veiknys ir dainų autorė bei atlikėja Justina Kaminskaitė. Matyt, nereikia nė sakyti, kad Justina Sarbievijaus kieme dainavo, o visi iki šiol paminėti ir dar minėsimi poetai, vertėjai ar net kritikai – skaitė...

Rašytojai Marcelijus Martinaitis ir Vitalija Bogutaitė.

Skaitė ir dar daug kas. 2009-ųjų Nacionalinės premijos laureatė Ramutė Skučaitė, Vyriausybės premijos laureatas ir jubiliatas Algimantas Baltakis, toliau tesakysiu tik vardus ir pavardes, taigi malonų užsiėmimą regalijas ar progas prisiminti arba susirasti paliksiu patiems skaitytojams: Gasparas Aleksa (padedamas Violetos Šoblinskaitės Aleksos), Vitalija Bogutaitė, Liutauras Degėsys, Antanas A. Jonynas, Stasė Lygutaitė, Aidas Marčėnas, Marcelijus Martinaitis, Daiva Molytė-Lukauskienė, Kęstutis Navakas, Kornelijus Platelis, Vacys Reimeris, Viktoras Rudžianskas, Rimvydas Stankevičius, Rimantas Vanagas... Antano Jonyno eilėraštį „Šį pavasarį“ perskaitė Vilniaus kolegijos Menų fakulteto studentė Aurelija Švelnytė, šis eilėraštis – vakaro pirmasis. Henriko Radausko šimtosioms gimimo metinėms skirtą trumpą poetinę muzikinę kompoziciją „Koks stebuklingas palikimas“ parodė Lietuvos muzikos ir teatro akademijos Vaidybos ir režisūros katedros ketvirtakursiai (jų vadovas Vladas Bagdonas, scenos kalbos dėstytoja Judita Ušinskaitė) Šarūnas Banevičius, Vaidas Kublinskas, Aistė Lasytė, Dominykas Vaitiekūnas ir Marcelė Zikaraitė. Skaitė festivalio svečiai (be minėtų): Farajus Bayrakdaras iš Sirijos (gyvenantis Švedijoje; vertėjas Marius Burokas), Tadeuszas Dąbrowskis iš Lenkijos (vertėjas Vytas Dekšnys), Nuno Guimaraesas iš Portugalijos (dirbantis savo šalies kultūros atašė Lietuvoje; vertėja Giedrė Šadeikaitė); Josefas Mlejnekas iš Čekijos (vertėjas Almis Grybauskas), Sergejus Zavjalovas iš Rusijos (gyvenantis Suomijoje; vertėjas Benediktas Januševičius). Nijolę Miliauskaitę skaitė aktorė Dalia Jankauskaitė, Sigitą Gedą – Virginija Kochanskytė, Justiną Marcinkevičių – Gražina Urbonaitė. Poetas Jonas Liniauskas tradiciškai irgi perskaitė porą Rašytojų sąjungos pirmininko Jono Liniausko eilėraščių, atrodo, „Rėmėjai“ ir „Pirmininko premija“ (ji teko Šilavoto Davatkyno šeimininkei Marijai Danguolei Lincevičienei). O subtiliai, nuotaikingai vakarą pradėjo, lydėjo ir baigė „Vilniaus fagotyno“ muzikantai: Šarūnas Kačionas, Ramūnas Laukaitis, Artūras Mikoliūnas ir Vaidotas Pleita. Beveik įtilpę į vakarui (ir jo transliacijai per LTV) skirtą laiką, džiaugėsi renginio vedėjai Liutauras Degėsys ir Virginija Kochanskytė.

Tiek tirščių. Asmeninių įspūdžių skystimo spalva būtų šilta ir jauki: vakaras margas, bet vykęs. Klausytojų gausu. Net nepaisant, kad šiemet tuo pat metu vyko ir folkloro festivalio „Skamba skamba kankliai“ baigiamieji renginiai. Tarpelį iš svilinančios saulės buvau atsitraukęs pavėsin ir iš ten apmečiau žvilgsniu visą kiemą: net jo vartų arkos per žmones nematyti. Kolegiškas pasergėjimas kai kuriems dienraštininkams, iš piršto laužiantiems teiginius, neva Poezijos pavasaris žmonėms pabodęs ir nebelankomas: kai šitaip rašysit, bent bendro plano nuotraukų nedėkit – ir vėl apsijuoksit.

Benedikto JANUŠEVIČIAUS nuotraukos

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

89-ojo kūrybinio sezono birželio mėnesio repertuaras

3 d., ketvirtadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Antono Čechovo „Palata“. Ligos istorija. Inscenizacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieto kaina – 50 Lt.

4 d., penktadienį, 18 val. Premjera! Penktojoje salėje – „Moderatoriai“. Dviejų dalių forumas. Režisierius Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieto kaina – 30 Lt.

4 d., penktadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Mariuso von Mayenburgo „Bjaurusis“. Skalpelio pjūvis. Režisierius Vilius Malinauskas. Spektaklio trukmė – 1.30 val. Bilietų kainos – 25, 30 Lt.

5 d., šeštadienį, 15 val. Tavernos salėje – Ingeros Hagerup „Stiklinė arbatos su citrina“. Vienos dalies komedija. Režisierė Danutė Juronytė. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilieto kaina – 25 Lt.

6 d., sekmadienį, 18 val. Penktojoje salėje – „Laimingi“. Dviejų dalių spektaklis pagal Friedricho von Schillerio „Klastą ir meilę“. Režisierius Artūras Areima. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilieto kaina – 40 Lt.

9 d., trečiadienį, 18 val. Ilgojoje salėje – Antono Čechovo „Palata“. Ligos istorija. Inscenizacijos autorius ir režisierius Rolandas Kazlas. Spektaklio trukmė – 2 val. Bilieto kaina – 50 Lt.

Teatro kasa veikia kasdien 10.30-19 val. Informacija tel. 8-37 22 40 64, *www.dramosteatras.lt.* Bilietus taip pat platina TIKETA.LT.

---

8 d., antradienį, 19 val. G. Gugevičiūtės „Mokėk – duosiu“. Spektaklis-pokštas. Režisierius Vytautas Balsys. Spektaklio trukmė – 1.10 val. Bilieto kaina – 30 Lt.

9 d., trečiadienį, 19 val. Agnės Dilytės „Lauros kosmosas“. Vienos dalies spektaklis. Režisierė A. Dilytė. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilieto kaina – 25 Lt.

Bilietų teirautis: M. Daukšos g. 34. Tel. 8-37-408470, 226090, *www.mazasisteatras.lt*

Kauno kamerinis teatras

4 d., penktadienį, 18 val. Lauros Shaine Cunningham „Mergvakaris“. Dviejų dalių amerikoniška komedija. Režisierius Aleksandras Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.35 val. Bilietų kainos – 24, 30 Lt.

5 d., šeštadienį, 18 val. Augusto Strindbergo, Antonio Sverlingo „Karštas šokoladas“. Švediška vakarienė artistų kavinėje. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietų kainos – 24, 30 Lt.

6 d., sekmadienį, 18 val. Fransua Rablė „Gargantiua ir Pantagriuelis“. Užstalė tikriesiems gurmanams (N-18). Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.55 val. Bilietų kainos – 40, 50 Lt.

Bilietai parduodami teatro kasoje darbo dienomis 14-18 val., šeštadieniais ir sekmadieniais 11-17 val. Informacija tel. 8-37 228 226. Bilietų galima užsisakyti interneto svetainėje *www.kamerinisteatras.lt*, elektroniniu paštu *info@kamerinisteatras.lt* arba įsigyti BILIETAI.LT ir „Bilietų Pasaulis“ prekybos vietose.

Kauno valstybinis lėlių teatras

6 d., sekmadienį, 12 val. Mažojoje scenoje – „Žirafa su kojinėmis“. Spalvoti draugų nuotykiai džiunglėse. Nuo 5 m. Režisierė G. Radvilavičiūtė. Bilietų kainos – 8, 10 Lt.

Bilietai parduodami teatro kasoje ketvirtadieniais ir penktadieniais 11-17 val., šeštadieniais ir sekmadieniais 10-14 val. Informacija tel. 8-37 220061, *www.kaunoleles.lt.*

Festivalis KAUNAS PHOTO

Kiekvienais metais tarptautinis fotomeno festivalis „Kaunas Photo“ žiūrovus kviečia susipažinti su vis kitos šalies, kito regiono fotografija. Šiemet septintasis festivalis vasarą pradės dviem „Fotografijos naktimis“ kavinės „Skliautas“ terasoje Kauno Rotušės aikštėje, skirtomis Portugalijos ir Brazilijos fotografijai. Bus parodyti šešiasdešimties fotografų ar kūrėjų grupių darbai.

Birželio 3 d., ketvirtadienį, 22 val. „Portugalų fotografijos naktis“.

Birželio 4 d., penktadienį, 22 val. „Brazilų fotografijos naktis“.

Renginiai nemokami.

Birželio 3, 10, 30 d., 19 val. Kauno Rotušės aikštėje – Kauno miesto savivaldybės ir „Skliauto“ projektas „Einam pašokti“. Regetono, Kubietiškos salsos, Bachata ir Merengue muzikos šokių ritmai su Julium Šeniausku.

XV Pažaislio muzikos festivalis, skirtas 20-osioms Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo metinėms

3 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno valstybinėje filharmonijoje – „Gimę ir užaugę Lietuvoje“. Raimondas Butvila (smuikas, Lietuva-Venesuela), Zecharia Plavin (fortepijonas, Lietuva-Izraelis), Kazimieras Viktoras Banaitis, Johannes Brahms, Rued Langaard. Bilietų kainos – 10, 15 Lt.

4 d., penktadienį, 18 val. Šv. arkangelo Mykolo (Įgulos) bažnyčioje – Aleksandr Kniazev (vargonai, Rusija). Programoje Johanno Sebastiano Bacho kūriniai. Įėjimas nemokamas.

6 d., sekmadienį, 18 val. Kauno valstybiniame muzikiniame teatre – Claudio Monteverdi madrigalinės operos „Tankredžio ir Klorindos dvikova“ ir „Nedėkingųjų šokis“. Režisierius Gintaras Varnas. Dailininkė Julija Skuratova. Muzikinės dalies vadovas Darius Stabinskas. Solistai: Klorinda, Nedėkingoji – Edita Bagdonaitė (sopranas), Venera – Gintarė Skerytė (sopranas), Amūras – Viktoras Gerasimovas (sopranas), Pasakotojas – Mindaugas Zimkus (tenoras), Tankredis – Mindaugas Jankauskas (tenoras), Plutonas – Nerijus Masevičius (bosas). Konsortas „Brevis“: Vaida Paukštienė (smuikas), Ieva Sipaitytė (smuikas), Robertas Bliškevičius (altas), Onutė Švabauskaitė (violončelė), Darius Stabinskas (viola da gamba), Vitalij Neugasimov (klavesinas), Henryk Kasperczak (teorba, Lenkija). Aktoriai: Sigita Mikalauskaitė, Lijana Muštašvili, Elvyra Piškinaitė, Jonė Dambrauskaitė, Elzė Gudavičiūtė, Agnė Kiškytė, Emilija Latėnaitė, Dovydas Stončius, Eglė Špokaitė, Dainius Zeinalovas. Bilietų kainos – 20, 30, 40 Lt.

---

3 d., ketvirtadienį, 18 val. Kauno menininkų namuose (V. Putvinskio g. 56) – „AtRasTi3 – audiovizualinė menų sintezė!“. Muzika: „Confident“ – Tautvydas Stanelis (sintezatoriai, programavimas), Lauras Dilys (elektrinė gitara); „Laisva struktūra“ – Andrius Radavičius (elektrinė gitara), Mindaugas Valiukas (boso gitara), Arūnas Periokas (mušamieji), Viktoras Bojarinas (saksofonas). Video: begarsis simbolistinis filmas „Judesys“ – Tadas Čapanauskas (grafika ir montažas). Šešėlių teatras: Milda Steponavičiūtė (improvizacijos). Poezija: Karolis Buržinskas (filosofiniai komentarai vandens tema). Bilieto kaina – 8 Lt, renginio dieną – 10 Lt.

Bilietus galima įsigyti Kauno menininkų namų Mūzų svetainėje (I a., I-IV 10-13 val., 14-17 val., V 10-13 val. 14-16 val.), taip pat visose TIKETA kasose.

7 d., pirmadienį, 17 val. Mildos Kiaušaitės pirmosios personalinės fotografijų parodos „Varno pasakos“ atidarymas. Paroda veiks iki liepos 2 d. Kviečiame apsilankyti pirmadienį-ketvirtadienį 10-18 val; penktadienį 10-16.30 val. Įėjimas nemokamas.

Informacija tel. (8-37) 22 31 44, *www.kmn.lt.*

---

3 d., ketvirtadienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13) – Edmundo Janušaičio romano „Žaliakalnio brukas“ sutiktuvės. Kartu su autoriumi dalyvaus habil. dr. Eugenija Vaitkevičiūtė, spaustuvės „Morkūnas ir Ko“ direktorius Tautvydas Majauskas, knygos dailininkas Gintautas Velykis, skaitovė Neringa Janušaitienė, rašytojai Stanislovas Abromavičius, Liudas Gustainis, Petras Palilionis, Viktoras Rudžianskas, Vladas Vaitkevičius ir kiti garsūs asmenys, neabejingi „Žaliakalnio brukui“. Garsinė palyda „Artcage“. Vakaro vedėja Aldona Ruseckaitė. Knygą bus galima įsigyti.

---

6 d., sekmadienį, 10 val. Palemono Saleziečių vienuolyno bažnyčioje – Šv. Mišios už tėvus. **11.30 val.** koncertuos kapelos, instrumentiniai ir folkloro ansambliai, skambės poetų eilės. **18 val.** diskoteka.

---

3 d., ketvirtadienį, 17 val. Istorinėje LR prezidentūroje Kaune (Vilniaus g. 33) vyks vakaras „Ženklai, pralenkę laiką“. Renginio metu bus pristatytas XXVII Knygos mėgėjų draugijos metraščio IV tomas, paminėtos Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 20-osios metinės bei Kauno savivaldos jubiliejus. Dalyvaus IV metraščio redakcinė kolegija, straipsnių autoriai, leidėjai – spaustuvės „Morkūnas ir Ko“, leidyklos „Naujasis lankas“ vadovai, rėmėjai, LUMA narės. Knygos redaktorius Laimonas Inis, menotyrininkė prof. dr. Laima Sinkūnaitė ir dr. Eugenija Vaitkevičiūtė atvers naujojo leidinio puslapius. Koncertuos J. Gruodžio konservatorijos jaunieji atlikėjai.

V literatūros ir muzikos Naktigonės 2010

Skiriama istorinių pergalių kovose už tėvynės laisvę sukaktims paminėti

7 d., pirmadienį, 19 val. Klaipėdos apskrities viešojoje I. Simonaitytės bibliotekoje (H. Manto g. 25) – „Lietuvos atėjimas“. Poezijos ir muzikos valanda pagal Justino Marcinkevičiaus knygą „Pažadėtoji žemė“. Skaito aktorė Gražina Urbonaitė, muzikuoja smuikininkas Juozas Staniulis, renginį veda aktorius Sigutis Jačėnas. Įėjimas nemokamas.

Kauno tautinės kultūros centras

(A. Jakšto g. 18)

3 d., ketvirtadienį, 18 val. Vytauto Daraškevičiaus fotografijų parodos ir knygos „Trumpiausios nakties paslaptis“ pristatymas. Dalyvauja autorius, leidyklos „Kronta“ darbuotojai. Vakaras „Dainuokim!“: kupolinės dainos, veda Vita Braziulienė. **18 val.** tapybos mokymai suaugusiesiems „Prie molberto“, veda dailininkas Gvidas Latakas.

4 d., penktadienį, 17.30 val. paskaita „Gyvenimo taisyklės“, lektorius Aleksandras Žarskus.

9 d., trečiadienį, 18 val. paskaita „Dvasinės krizės formos: viršjutiminių pojūčių prabudimas“, lektorius Aleksandras Žarskus.

„Einam Kaunas 2010“

4 d., penktadienį, 16-17 val. Dūdų pasivaikščiojimai Laisvės alėjoje – Kauno pučiamųjų instrumentų orkerstro „Ąžuolynas“ eisena-koncertas. Vadovas Remigijus Žarėnas, dirigentas Vytautas Ramančiūnas, merginų choreografinės grupės vadovė Stefanija Kazlauskienė. **18.30-20 val.** Klasika Miesto sode. I dalis – Kauno styginių kvartetas: Karolina Beinarytė (smuikas), Dalia Terminaitė (smuikas), Eglė Karžinauskaitė (altas), Saulius Bartulis (violončelė). II dalis – Kauno muzikinio teatro solistų koncertas: Raminta Vaicekauskaitė (sopranas), Liudas Mikalauskas (bosas), Egidijus Bavikinas (tenoras), Virginija Unguraitytė (fortepijonas). **19-21 val.** restorane Kauno Bohema „55“ – Kauno bigbendas. Dalyvauja: Aleksandras Dunis (gitara), Rolandas Babraitis (klavišai). **20-22 val.** Prie Dramos teatro – „Pasimatymas Kaune“. Gintaras Patackas ir Gražvydas Kardokas – du balsai vienam miestui. DJ Corbie (Rėk RAP). Kauno ekstremalaus sporto klubo „X pro team“ pasirodymas. **21-23.30 val.** Pizza Jazz VJ space – DJ CoFee. Muzikos stiliai: *house* (f*unky / progressive / deep / electro). VJ Kultūrinis veiksmas : www.myspace.com/kulturinis_veiksmas.* **21.30-23 val.** Žmonės kavingais veidais – „Žiūriu, kad nematau“. Konceptualios garso ir vaizdo konstrukcijos. Darius Čiuta (vaizdo ir garso architektas). **23.30-24 val.** Soboro naujos dienos pasveikinimai „Gyvieji paveikslai“. Komiškos lyriškos miniatiūros apie Kauną ir kauniečius, žmogiškus linksmus ir liūdnus nutikimus bei kasdieninį miesto gyvenimą. Vaizdo projekcijos ant Žilinsko galerijos sienos.

6 d., sekmadienį, 13-15 val. Senamiestyje – tarptautinis vaikų menų festivalis „Vasara prie Nemuno“. Renginiai nemokami.

Lietuvos rašytojų sąjunga konkurso būdu išnuomoja negyvenamąsias 86,64 kv. m. patalpas kavinės veiklai (1 metų laikotarpiui su galimybe vėliau išsinuomoti ilgesniam laikui) ir 13,07 kv. m. pagalbinių patalpų. Pasiūlymus teikti savaitę po paskelbimo. Paraiškos priimamos adresu: K. Sirvydo g. 6 , 01101 Vilnius. Informacija tel.: (8-5) 212 39 19, 262 61 54; el. paštas: *sajunga@rasytojai.lt.*

---

3 d., ketvirtadienį, 16 val. Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje (V. Putvinskio g. 55) bus pristatomas naujas muziejaus leidinys „Magdalena Birutė Stankūnė-Stankūnienė. Žiedais kaišytos nostalgijos keliu“.

4 d., penktadienį, 17 val. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus Kauno paveikslų galerijoje (K. Donelaičio g. 16) bus atidaryta Dianos Radavičiūtės kūrybos paroda „Tarp gal ir jeigu“. Ji veiks iki **liepos 18 d.**

11 d., penktadienį 17 val. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus A. Žmuidzinavičiaus kūrinių ir rinkinių muziejuje (Putvinskio g. 64) atidaroma personalinė dailininkės Sofijos Rickevičiūtės akvarelės ir tapybos darbų paroda. Ji veiks iki **rugpjūčio 15 d.**

---

3 d., ketvirtadienį, 18 val. „Girstučio“ kultūros rūmuose (Kovo 11-osios g. 26) – šventinis koncertas, skirtas Tėvo dienai. Dalyvauja: Edmundas Kučinskas, J. Gruodžio konservatorijos džiazo studija, vyrų choras „Perkūnas“. Renginys nemokamas.

---

5 d., šeštadienį, 17 val. prie Tabariškių bažnyčios – poezijos šventė „Poezijos pavasarėlis Ringauduose“. Dalyvaus: poetas, dailininkas Gvidas Latakas, poetas Alfonsas Pakėnas, rašytoja Lina Navickaitė, poetas, rašytojas, režisierius, bardas Vytautas V. Landsbergis, poetas kun. Mindaugas Martinaitis.

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mėn.
Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: ***nemunasredakcija@gmail.com***
Internetinis adresas: *http://www.culture.lt/nemunas*

Indeksas 0079
Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino UAB „ArxBaltica“
Tiražas 1500

Rankraščių nerecenzuojame ir negrąžiname.

Vyriausiasis redaktorius
Viktoras Rudžianskas – tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255
Referentė – Aurina Venislovaitė – tel. (8-37) 322244
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas – Donaldas Kajokas (KAUKO LAIPTAI) – tel. (8-37) 322251
Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja – Gražina Viktorija Petrošienė (TILTAI) – tel.: (8-37) 322266
Naujienų redaktoriai: Audronė Meškauskaitė – tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983 **Andrius Jakučiūnas –** tel. (8-611) 98945 el. paštas: *jakuciunas@gmail.com*
Apžvalgininkai: literatūra – Valdemaras Kukulas, Erika Drungytė; fotografija – Romualdas Rakauskas; muzika – Eugenija Žakienė; kinas – Gediminas Jankauskas.
Fotografai: Zenonas Baltrušis, Narcizas Freimanas.
Stilistė – Lina Navickaitė – tel. (8-37) 322251
Maketuotojas – Juozas Pužauskas – tel. (8-656) 38529
Buhalterė – Irena Kavaliauskienė – tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Rėmėjai:
KAUNO MIESTO SAVIVALDYBĖ
LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS RĖMIMO FONDAS
SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

„Nemuno“ sąskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji sąskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė sąskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė sąskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt
Prenumerata priimama visuose pašto skyriuose, internetu *www.post.lt* ir *www.prenumerata.lt* arba redakcijoje

„Nemunas“ rekomenduoja

Kitokio kino klube – „Kapitonas Alatristė“

Gediminas JANKAUSKAS

Antradienį, birželio 8 d., Kitokio kino klubo cikle „Kinas ir literatūra“ bus rodoma drama „Kapitonas Alatristė“, sukurta pagal Arturo Perezo-Reverte knygą. Ispanų rašytojo kūriniai ne kartą virto įdomias filmais, bet iki šiol reikšmingiausia šio modernaus klasiko ekranizacija yra „Devintieji vartai“ (1999 m.), sukurta pagal romaną „Diuma klubas“. Režisieriui Romanui Polanskiui tąsyk pavyko perteikti labai komplikuotą ir kupiną mistikos atmosferą, o Johnny Deppas preciziškai suvaidino į satanistų pinkles pakliuvusį intelektualų antikvarą-aferistą.

„Kapitonas Alatristė“ taip pat tapo reikšmingu kinematografiniu įvykiu, kurį vien Ispanijos kino teatruose pažiūrėjo daugiau nei 3 mln. žiūrovų. Vieniems buvo įdomu, kaip atrodo brangiausias visų laikų ispanų kino reginys, sukurtas su holivudiniu užmoju ir 28 milijonų dolerių biudžetu. Kiti ėjo filmo žiūrėti todėl, kad skaitė romanus apie karžygį Alatristę. O „Žiedų valdovo“ fanai, žinoma, nepraleido progos pasigrožėti pagrindinio vaidmens atlikėju amerikiečiu Viggo Mortensenu, kuris šį kartą narsiai kaunasi ne su fantastiniais orkais mistinėje Viduržemio karalystėje, o persikūnija į XVII a. pirmosios pusės Ispanijos didvyrį.

Tuo metu Ispaniją garsino menininkai: dailininkas Diego Velazquezas tapė paveikslus, poetas Francisco de Quevedo kūrė eilėraščius, o dramaturgas Lope de Vega statė komedijas teatro scenoje. Bet šalį valdė silpnavalis monarchas Filipas IV, todėl dėl baisios korupcijos bei intrigų Ispanijos imperija atsidūrė ties žlugimo riba.

Po sunkių mūšių Flandrijoje (šiuolaikinėje Belgijoje) į tėvynę grįžusiam karžygiui Diego Alatristei dar ne laikas numesti į šalį kardą, nors jis to labiausiai trokšta. Kai tėvynė pavojuje, tikras patriotas neturi teisės ilsėtis.

Režisierius Agustinas Diazas Yanesas (anksčiau matėme jo komediją „Iš Dievo nieko naujo“ į šį istorinės tematikos filmą, žinoma, negalėjo sutalpinti šešių knygų apie kapitoną Alatristę (jas pats rašytojas sujungė į ciklą „Kapitono Alatristės nuotykiai“). Nors filmo trukmė įspūdinga, tenka nuolat siužetą sutraukti, praleidžiant kai kuriuos literatūrinės epopėjos įvykius.

Rašytojas savo literatūrinio serialo pradžioje perspėja skaitytoją, kad jo herojus Diego Alatristė nėra labai sąžiningas ir gailestingas. Žiūrint filmą darosi aišku, kad priešingu atvėju karžygys tiesiog nebūtų išgyvenęs žiauriuose karo žygiuose. Filmo autoriai nesistengia romantizuoti savo „sėkmės kario“, bet suteikia mums galimybę pajusti, kad karas – tai purvas, prakaitas, siaubas ir nuolatinė akistata su mirtimi. Todėl ir V. Mortensenas, vaidinantis ispanų didvyrį, išlieka kažkuo panašus į „Žiedų valdovo“ Aragorną. Tik ne kompiuterinės grafikos dekoracijose, o rūsčioje viduramžių realybėje.

Savaitgalis prie televizoriaus

Tikros dramos ir fantastiniai stebuklai

Gediminas JANKAUSKAS

Pasirodo, kad ir Jungtinių Amerikos Valstijų kariuomenėje pasitaiko nestatutinių santykių, kuriuos karinė vadovybė stengiasi visais būdais nuslėpti nuo visuomenės. Robo Reinerio filmas **„Geri vyrukai“** (ketvirtadienis, 21.00 val., TV6) kaip tik narplioja vieną tokį atsitikimą. Amerikos karinėje bazėje, dislokuotoje Kubos Guantanamoje, du elitinio jūrų pėstininkų dalinio kariai kaltinami tyčiniu savo kolegos nužudymu. Vadovybė į tragiško įvykio vietą siunčia leitenantą Denį Kefį (aktorius Tomas Cruise'as), kuris turėtų greitai „užraukti“ šį procesą. Visiems gerai žinoma, kad neseniai Harvardą baigusį Kefį labiau už jurisdikcijos gudrybes domina beisbolas, todėl jis tikriausiai netemps gumos. Tačiau įsigilinęs į kai kurias tragedijos aplinkybes ir pabendravęs su cinišku pulkininku Natanu Džesopu (net ir atlikdamas šį epizodinį vaidmenėlį Jackas Nicholsonas pademonstruoja tikrą aktorinio meistriškumo klasę) Kefis pasiryžta į dienos šviesą ištraukti visą tiesą, kad ir kokią kainą už tai reikėtų mokėti.

Lygiai prieš 50 metų sukurtas **„Komikas“** (penktadienis, 21.15 val., LTV2) primins svarbiu reiškiniu Didžiosios Britanijos kultūroje tapusį „jaunų įtūžusių žmonių“ sąjūdį, kurio vėliava buvo dramaturgo Johno Osborne'o pjesė „Atsigręžk rūstybėje“. Kitoje šio dramaturgo pjesės ekranizacijoje skaudžios gyvenimiškos dramos centre atsidūrė ne pirmos jaunystės komikas Arčis Raisas (jį suvaidino legendinis aktorius Laurence'as Olivier), kurio šlovinga karjera jau seniai pasibaigė. Dabar Arčis linksmina publiką prastame pajūrio miuzikhole. Toks darbas jam kelia šleikštulį, bet ką darysi, juk tai vienintelis pragyvenimo šaltinis.

„Karklų žmogus“ (penktadienis, 22.30 val., LTV) dar sykį įrodo, kad Holivude visai neliko originalių idėjų, todėl naujausių filmų scenarijams vis dažniau naudojami anksčiau populiarių filmų siužetai. Tik kažkodėl tokie perdirbiniai serga ta pačia chroniška liga – lyginant juos su originalais, aiškėja, kad nauji aktoriai ir modernūs specialieji efektai negali senai formai įkvėpti naujos gyvybės. Pagal britų dramaturgo Anthony Shafferio scenarijų dar 1973 m. Anglijoje sukurtas „Karklų žmogus“ buvo pavadintas „okultiniu trileriu“, nes gerai išnaudojo klasikines gotikinio siaubo tradicijas. Naujoje versijoje siužetas tas pats, o štai lyginti abiejų filmų visai nesinori. Mat seno filmo pliusai naujoje versijoje virto minusais, pamažu didinama įtampa dabar visai neduoda reikiamo rezultato, modernia kalba perpasakota mistika veikiau kelia juoką, o tarsi iš mėnulio į filmą nukritusiam Nicolasui Cage'ui nelieka nieko kito, kaip beveik visą laiką vaikščioti kvaila veido išraiška.

Užtai **„Broliai Grimai“** (šeštadienis, 22.15 val., TV3) priverčia žiūrovus išsižioti iš nuostabos, nes šiame filme siaučia nuostabi stebuklinės pasakos stichija, kurioje pasakininkų Vilhelmo ir Džeikobo Grimų nuotykiai dažnai pranoksta jų sugalvotų istorijų fantazijas. Kuklūs vokiečių literatai pavirto nutrūktgalviais avantiūristais, klajojančiais po Napoleono užgrobtą Europą ir vaduojančiais miestelių bei kaimelių gyventojus iš trolių, raganų, vilkolakių ir kitokių piktųjų dvasių vergijos. Pagrindiniai ginklai prieš visą šitą velniavą tradiciniai – kardai, arbaletai, ugnis ir... už šventąjį kryžių galingesnis eliksyras „Kūdikio ašara“.

„Septyneri metai Tibete“ (sekmadienis, 13.15 val., TV3) – tai dramatiškas pasakojimas apie tai, kaip 1939 m. garsus austrų alpinistas Heinrichas Hareris (aktorius Bradas Pittas) organizuoja kelionę į Indiją ir tikisi įveikti aukščiausią Himalajų viršukalnę. Tačiau kopti į kalnus sutrukdo sniego audra. Vėliau britų kareiviai areštuoja keliauninkus ir uždaro juos į karo belaisvių stovyklą. Iš jos pabėgęs Hareris mėgina rasti ramybę Tibeto vienuolių draugijoje. Alpinistas tampa Dalai Lamos draugu ir Tibeto okupacijos liudininku. Pabaigoje išvyksta šturmuoti dar vienos gyvenimo viršūnės – ieškoti Europoje likusio sūnaus. Harerio žmoną šiame režisieriaus Jeano-Jacqueso Annaud filme suvaidino Ingeborga Dapkūnaitė.

„Snobo naktyje“ (sekmadienis, 0.25 val., LNK) pamatysime netolimos ateities viziją, kurią pagal Stanley Kubricko sumanymą realizavo Stevenas Spielbergas. Filme **„Dirbtinis intelektas“** veiksmas rutuliojasi XXI a. viduryje. Ištirpę poliariniai ledynai apsėmė didžiausius planetos miestus. O po globalinio kataklizmo išlikusieji žmonės gyvena tikrame techniniame rojuje. Čia vienas juokas iš tikros realybės peršokti į virtualią. Tik spustelk mygtuką, ir tu jau žydinčiame sode. Arba prie jūros. „Naujo nuostabaus pasaulio“ piliečiai seniai nežino, kas yra ligos. Jiems nereikia laikytis dietų. Visi liekni ir amžinai jauni. Nereikalingus riebalus organizme degina specialūs implantai. O idealią veido spalvą užtikrina speciali plastikinė kaukė. Nenuostabu, kad šie ateities žmonės labiau primena vaškines lėles ar manekenus. Dauguma jų yra vaikščiojantys kompiuteriai, mintyse be vargo atliekantys sudėtingas logines operacijas. Tik vienas dalykas gerokai gadina šių tobulų dirbtinių intelektų mikroschemas...